

**HEDMARK OG OPPLAND
STATSADVOKATEMBETER**

POLITIETS INNSATS MOT BARNE- OG UNGDOMSKRIMINALITET

*Inspeksjon av Innlandet politidistrikts behandling av saker
hvor mistenkte var under 18 år på handlingstidspunktet*

DEN 11. JULI 2025

Innholdsfortegnelse

1	Forord	5
2	Sammendrag	6
3	Bakgrunnen for og gjennomføring av inspeksjonen	7
3.1	Bakgrunnen for inspeksjonen	7
3.2	Gjennomføring av inspeksjonen	8
4	Situasjonsbeskrivelse	9
4.1	Kriminalitetsutviklingen	9
4.1.1	Nasjonalt	9
4.1.2	Innlandet politidistrikt	10
4.2	Innlandet politidistrikts organisering	15
4.2.1	Overordnet	15
4.2.2	Håndtering av U18-saker	16
4.3	Innlandet politidistrikts måloppnåelse i U18-saker	17
4.3.1	Påtaleavgjorte saker	17
4.3.2	Ikke påtaleavgjorte saker	21
5	Rettslige rammer for behandling av U18-saker	22
5.1	Innledning	22
5.2	Prioriteringsplikten	22
5.3	Etterforskningsplikten	23
5.4	Fremdrift	24
5.5	Etterforskningsledelse	25
5.6	Avhør	26
5.7	Forsvarerdeltagelse	26
5.8	Vergedeltagelse	28
5.9	Involvering av barnevernstjenesten	29
5.10	Tvangsmiddelbruk	29
5.11	Personundersøkelse	30
5.12	Bekymringssamtaler	31
6	Saksgjennomgang	32
6.1	Saksutvelgelse	32

6.2	Omstendigheter som er blitt undersøkt	33
6.3	Koding.....	33
6.4	Etterforskningsplikten	34
6.5	Fremdrift.....	34
6.6	Etterforskningsledelse.....	36
6.7	Avhør av mistenkte	37
6.7.1	Innledning.....	37
6.7.2	Innhold.....	38
6.7.3	Informasjon om hva saken gjelder	38
6.7.4	Forsvarer	38
6.7.5	Verge(r)	40
6.7.6	Involvering av barnevernstjenesten	41
6.7.7	Fjernavhør	42
6.7.8	Opptak	42
6.8	Avhør av fornærmede	42
6.8.1	Innledning.....	42
6.8.2	Innhold.....	42
6.8.3	Bistandsadvokat	43
6.8.4	Verge(r)	43
6.8.5	Fjernavhør	44
6.8.6	Opptak	44
6.9	Avhør av vitner.....	44
6.9.1	Verge(r)	44
6.9.2	Fjernavhør	45
6.9.3	Opptak	45
6.10	Nærmere om avhørsprosessen og avhørsrapportene	45
6.11	Tvangsmiddelbruk	47
6.12	Databevis.....	47
6.13	Kriminalteknikk	48
6.14	Personundersøkelse	49
6.15	Reaksjonsfastsettelse	49
6.16	Påtalevedtak	49

6.17	Bekymringssamtaler	50
6.18	Samlet vurdering av saksbehandlingen	50
6.18.1	Innledning.....	50
6.18.2	Prioritering og overholdelse av lovens saksbehandlingsfrist	51
6.18.3	Ivaretagelse av retten til offentlig oppnevnt forsvarer	52
6.18.4	Behandling av verger og involvering av barnevernstjenesten	52
6.18.5	Protokollering av avhør.....	53
7	Oppsummering og tiltak	55
8	Vedlegg	57

1 Forord

Som ledd i vår fagledelse av Innlandet politidistrikt har vi denne våren og forsommeren gjennomført inspeksjon av politidistriktets behandling av saker hvor mistenkte var under 18 år på handlingstidspunktet – såkalte «U18-saker».

Riksrevisjonen¹ har etter vårt syn gitt en treffende beskrivelse av barne- og ungdoms-kriminalitet som problem:

«Barne- og ungdomskriminalitet har store samfunnsmessige og menneskelige konsekvenser for de fornærmede og deres nærmeste. For barn og unge kan det å utføre kriminelle handlinger være en trussel mot dem selv og deres utvikling, og det kan i tillegg være en belastning for familiene deres og omgivelsene. Det er viktig både å forebygge kriminalitet blant barn og unge og å hjelpe dem som allerede har utøvd kriminelle handlinger, til å utvikle en positiv tilknytning til samfunnet og å hindre gjentakelse.»

Med herværende inspeksjon håper vi å kunne gi et bidrag til politidistriktets arbeid med kontinuerlig forbedring av kvaliteten i straffesaksbehandlingen innenfor denne del av den prioriterte straffesaksportefølje.

Inspeksjonen har vært en systemkontroll hvor vi har vurdert om politidistriktet har en organisering og ressurssetting som legger til rette for en effektiv og kvalitativ god straffesaks-behandling.

Det som skiller herværende inspeksjon fra våre tidligere inspeksjoner er samhandling med en instans utenfor Den høyere påtalemyndighet, nemlig Politihøgskolen. Inspeksjonen er gjennomført i samarbeid med politioverbetjent med førstelektorkompetanse i etterforskning Ole Thomas Bjerknes ved Politihøgskolen. Han har gjennomgått deler av det saksutvalg som vi har gjennomgått, dog med et politifaglig blikk. Dette har gitt oss verdifull innsikt i andre sider av kvalitetsstandarden enn hva vi har hatt tidligere. Bjerknes' undersøkelser har vært utført som et selvstendig arbeid vis-à-vis vårt. Hans rapport inngår som et vedlegg til vår rapport. I vår inspeksjon har vi trukket betydelige veksler på Bjerknes' arbeid. Derfor inneholder vår rapport en god del henvisninger til – og sitater fra – hans rapport.

Inspeksjonen er gjennomført av statsadvokat Johan Petter Bærland og statsadvokat Thorbjørn Klundseter.

---

¹ Dokument 3:15 (2024–2025) Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot barne- og ungdoms-kriminalitet s. 6.

2 Sammendrag

Det gjøres mye godt arbeid i U18-sakene. En god del av politidistriktets påtalejurister og etterforskere jobber samvittighetsfullt med den aktuelle sakstype og forsøker å få til den beste løsning for de ungdommer som er involvert i sakene. Like fullt har herværende inspeksjon avdekket et forbedringspotensial.

Våre hovedfunn kan oppsummeres slik:

- Det foreligger ikke et tilfredsstillende system for å sikre at lovens saksbehandlingsfrist blir overholdt. Av den grunn blir saksbehandlingstiden for lang. En del saker har dessuten liggetid.
- Mistenktes rett til offentlig oppnevnt forsvarer blir ikke fullt ut ivaretatt.
- Verger blir ikke behandlet på korrekt måte.
- Barnevernstjenesten blir ikke involvert i nødvendig utstrekning i forbindelse med politi-avhør.
- Personundersøkelse blir ikke initiert i tilstrekkelig grad i alvorlige saker.
- Bekymringssamtaler er blitt ilagt som særvilkår for påtaleunntatelse, hvilket det ikke er adgang til.

Bjerknes' hovedfunn kan oppsummeres slik:

- Styringen av sakene er mangelfull. Etterforskningsplan brukes sjeldent, og når det gjøres, så utføres det ikke på hensiktsmessig måte.
- Saksfremdriften og saksdokumentasjonen virker i flere tilfeller å være lite strategisk. Dette er uheldig for involverte parter og for bevisverdien ved påtaleavgjørelse.
- Sakene tar ubegrunnet lang tid og mister sin ønskede forebyggende effekt.
- Det er tidvis store avvik mellom hva som fremgår av henholdsvis lydopptak av avhøret og avhørsrapporten.
- Avhør protokolleres samtidig med avhøret – ikke på grunnlag av lydopptaket (i ettertid). Dette svekker rapportenes pålitelighet betydelig.
- Nasjonalt anbefalt avhørsprosess og avhørsstrategi følges ikke i nevneverdig grad.
- I tilfeller hvor mindreåriges verger er potensielle vitner er det uklart om det er foretatt noen vurdering om vergene burde være til stede ved avhør av de mindreårige.
- Når vergene er til stede er det svært få avhørere som avklarer vergens rolle og styrer/griper inn i avhøret når vergen tar over kommunikasjonen. Videre er det sjelden at det innhentes separat erklæring fra vergen vedrørende relevante erklæringer og begjæringer.
- Det er få undersøkelser innenfor kriminalteknikk og databevis. I de tilfeller hvor mobiltelefon er beslaglagt er gjennomgangen og dokumentasjonen mangelfull.

3 Bakgrunnen for og gjennomføring av inspeksjonen

3.1 Bakgrunnen for inspeksjonen

Inspeksjoner av politidistriktenes straffesaksbehandling er et viktig element i statsadvokatenes faglige oppfølging og utvikling av politiets straffesaksbehandling. De funn som gjøres under inspeksjonene må følges opp både av politidistriktet og statsadvokatene. Videre må oppfølgingen danne grunnlag for arbeidet med kontinuerlig forbedring av kvaliteten av straffesaksarbeidet.²

I 2021 gjennomførte vi – i tråd med riksadvokatens føringer for fagledelsen det aktuelle år – en begrenset kvalitetsundersøkelse rettet mot Innlandet politidistrikts behandling av U18-saker.³ Resultatene var som følger:⁴

«Hovedfunnene kan oppsummeres i følgende punkter:

- Alle avhørene er tatt opp på lyd, og flere avhør er i tillegg tatt opp på video. Lyd- og bildeavhørene er lagret i mediebanken.
- Mistenkte er gjort kjent med sine prosessuelle rettigheter, og avhørene gir et gjennomgående inntrykk av at dette forklares på en forståelig måte.
- Siktedes rett til forsvarer er ivarettet ved avhøret.
- Det er god rutine for varsling av vergen. Der mor og far har felles foreldreansvar, må det sikres bedre notoritet om at begge er underrettet.
- Det er manglende notoritet om innholdet i de opplysninger som blir gitt fra politiet til vergen, vergens beslutninger og for øvrig den kommunikasjonen som er med vergen før, under og etter avhøret av mistenkte.
- Det er ikke god nok rutine for varsling av barnevernet før avhøret av mistenkte.»

I *Lokal trusselvurdering 2024*⁵ trekkes det frem at det har vært en negativ utvikling i ungdomskriminaliteten i politidistriktet de siste par årene, både hva gjelder antall lovbrudd og alvorlighetsgrad. Det forventes at den negative utvikling vil vedvare gjennom 2025.

Bakgrunnen for herværende inspeksjon er nevnte trusselvurdering, sammenholdt med U18-sakenes plassering i prioriteringsregimet, ny lovgivning om reaksjonsfastsettelsen, erfaringer fra enkeltsaksbehandlingen og dialog med politidistriktet.

Høsten 2024 gjennomførte vi tre inspeksjoner parallelt:

- «Inspeksjon av Innlandet politidistrikts prioriteringer i straffesaksbehandlingen – herunder rutiner og prosesser ved Felles straffesaksinntak»⁶
- «Kvalitetsundersøkelsen 2024. Voldtekt»⁷

---

² Jfr. riksadvokatens rundskriv nr. 3/2020 *Statsadvokatenes fagledelse av politiet* pkt. 5 a.

³ Se vår inspeksjonsrapport av 15. desember 2021 *Begrenset kvalitetsundersøkelse 2021 – saker med gjerningsperson under 18 år*.

⁴ S. 4.

⁵ Trusselvurderingen er nærmere omtalt i pkt. 4.1.2.

⁶ Se vår inspeksjonsrapport av 19. desember 2024.

⁷ Se vår inspeksjonsrapport av 9. desember 2024.

- «Begrenset gjennomgang av restanser. Mishandling i nære relasjoner»⁸

De tre inspeksjoner må ses i sammenheng og danner grunnlaget for det pågående arbeid med kontinuerlig forbedring av kvaliteten i straffesaksbehandlingen innenfor den prioriterte del av politidistriktets straffesaksportefølje. Herværende inspeksjon av U18-saker inngår som en naturlig videreutvikling av dette arbeid.

3.2 Gjennomføring av inspeksjonen

Inspeksjonen har bestått av gjennomgang av statistikk, diverse rapporter og et utvalg enkelt-saker. I tillegg har vi innhentet opplysninger fra enkelte ledere i politidistriktet.

Med hensyn til statistikk har vi gjennomgått opplysninger i PSV, nærmere bestemt data i modulen «Monitor Web». I tillegg har vi undersøkt data i PAL STRASAK, det vil si «JUS610». Informasjonen ble hentet ut fra begge systemer den 16. juni 2025.

Når det gjelder rapporter har vi gjennomgått ulike rapporteringer i PSV, nasjonale og lokale trusselvurderinger, etterretningsrapporter, samt rapporter om straffesakstall.

Endelig har vi gjennomgått 30 straffesaker registrert i 2024 hvor én eller flere av de mistenkte var under 18 år på handlingstidspunktet. Bjerknes har foretatt et nærmere studium av seks av sakene.

---

⁸ Se vår inspeksjonsrapport av 17. desember 2024.

4 Situasjonsbeskrivelse

4.1 Kriminalitetsutviklingen

4.1.1 Nasjonalt

I *Politiets trusselvurdering 2025*⁹ er utviklingen knyttet til barne- og ungdomskriminaliteten omtalt slik:

«Voldslovbrudd blant barn og unge under 18 år har økt de siste årene. Over 80 prosent av gjerningspersonene er gutter, og de fleste anmeldelser gjelder kroppskrenkelser og trusler. Økt anmeldelsestilbøyelighet eller endringer i fortolkningen av hva som kan anses som voldslovbrudd, fører trolig til flere anmeldelser. Samtidig rapporteres det også om en taushetskultur blant ungdom der mange er redde for å anmelde lovbrudd eller vitne av frykt for represalier. Dette kan vanskeliggjøre etterforskningen av voldslovbrudd, og det bidrar til mørketall i kriminalitetsstatistikken.

[...]

Vinningslovbrudd begått av barn og unge under 18 år, har vist en økning de siste to årene, men en liten nedgang i 2024 sammenlignet med 2023. Det er flest anmeldelser for mindre tyveri, herunder tyveri fra butikk eller annet salgssted, og i aldersgruppen 13–17 år. Gutter står for litt over 60 prosent av lovbruddene.

Antallet ranssaker har hatt en liten økning de siste to årene, og en stor andel av handlingene er begått av gjerningspersoner under 18 år. Dette henger sammen med en økning i såkalte 'ungdomsran', spesielt i Osloregionen. Statistikken viser at noen få unge gjengangere er involvert i størstedelen av kriminaliteten. Det må likevel presiseres at tallgrunnlaget til ransstatistikken er usikkert, både fordi det varierer hvordan ran blir kodet i politiets systemer, og fordi mørketallene er store, noe som blant annet kan skyldes en etablert frykt- og taushetskultur i ungdomsmiljøer.

[...]

De siste årene har flere politidistrikt sett en økning av barn og unge som blir rekruttert inn i kriminelle miljøer. Ifølge Europol øker denne rekrutteringen i flere land i Europa, og de kriminelle utvikler stadig nye rekrutteringsmetoder. Blant oppgavene de unge settes til er salg, frakt og oppbevaring av narkotika. Det har også vært en økning i mindreårige som får i oppgave å utføre voldelige handlinger som utpressing, grov vold eller drap. Samfunnsundersøkelser som omhandler ungdom og kriminalitet i Norge, indikerer at det ikke er uvanlig blant ungdom å kjenne til andre unge som blir utnyttet til å begå kriminelle handlinger. Rekruttering av barn og unge til organisert kriminalitet reduserer bakmennenes oppdagelsesrisiko og det offentliges mulighet for straffeforfølgelse.

De kriminelle nettverkene bruker ulike fremgangsmåter for å rekruttere og sosialisere ungdom inn i kriminalitet. Ungdom kan for eksempel settes i gjeld ved å motta penger eller narkotika ment for videresalg, for deretter å måtte 'jobbe av seg gjelden' på ulike måter. Andre blir del av nettverket som følge av forhåpninger om raske penger, status og spenning. Sosiale medier og krypterte kommunikasjonsplattformer blir ofte brukt i kontakten med ungdommene. Kriminelle bruker ulike virkemidler for å ufarliggjøre og glorifisere en kriminell livsstil. Rekruttering og sosialisering inn i kriminelle miljøer øker blant unge som bor i nabolag med høy andel av sårbare unge eller kriminelle. Ungdommer med

---

⁹ S. 21, 23 og 39.

lav terskel for å utøve vold synes å ha særlig risiko for å bli rekruttert av kriminelle nettverk.» (Fotnoter utelatt)

4.1.2 Innlandet politidistrikt

Av Innlandet politidistrikts rapport *Straffesakstall 2024*¹⁰ fremgår det at antall anmeldelser hvor gjerningspersonen er under 18 år har økt:

Kategori	2021	2022	2023	2024
Annen	80	68	122	162
Miljø	1	1	1	2
Narkotika	55	22	69	64
Seksuallovbrudd	111	95	77	86
Skadeverk	45	34	58	63
Trafikk	150	136	121	168
Undersøkelsessaker	0	3	7	2
Vinning	106	173	175	142
Vold	107	196	189	227
Økonomi	48	27	40	33
Totalsum	703	755	859	949

Figur 1

Tallene er omtalt slik:¹¹

«I 2022 registrerte politidistriktet en markant økning i vold blant ungdom under 18 år. Det var en liten nedgang i 2023, mens det i 2024 er et høyere antall enn i 2022.

Flest saker er innen kategori kroppskrenkelse (101), mens det er 57 anmeldelser innen kategori trusler.

Flere av ungdommene kan være registrert i flere av sakene. En oversikt fra Politidirektoratet viser at 54 ungdommer i Innlandet under 18 år var mistenkt, siktet eller domfelt i fire eller flere saker i 2024 mot 54 i 2023, 30 i 2022, 31 i 2021 og 38 i 2020.

I kategorien 'annen' sorteres blant annet hensynsløs atferd og ulovlig bevæpning (f.eks kniv) på offentlig sted. Hensynsløs atferd har økt fra 10 anmeldelser i 2022 til 25 i 2023 og i 2024 var antall anmeldelser 37, mens ulovlig bevæpning har økt fra 8 anmeldelser i 2022 til 21 i 2023 og til 26 i 2024. Det ble registrert 11 brudd på besøksforbud, 7 brudd på oppholdsforbud og 8 anmeldelser innen deling av krenkende bilder (mv) blant ungdom under 18 år i 2024.»

I *Lokal trusselvurdering 2024*¹² er det gitt en overordnet beskrivelse av situasjonen i politidistriktet:

«Høsten 2021 opplevde distriktet en rekke alvorlige volds- og trusselhendelser blant barn og unge i Mjøsregionen, og den negative utviklingen har vedvart siden. I likhet med resten av landet ser vi at

¹⁰ S. 6.

¹¹ Ibid.

¹² S. 8–9.

ungdommer kommer sammen i grupper for å begå alvorlige voldslovbrudd. I enkelte miljøer oppstår det negative gruppedynamikker som flytter grensene for å begå alvorlig kriminalitet. Flere alvorlige hendelser har lignende modus hvor grupper av ungdommer går løs på en person og filmer hendelsen. Som landet for øvrig øker også konfliktnivået mellom enkelte miljøer og politiet, som reflekteres i en økning i antall saker knyttet til vold mot offentlig tjenesteperson.

Innlandet politidistrikt opplever en økning i både antall saker og antall aktører knyttet til alvorlig kriminalitet blant barn og unge. Et lite antall personer står bak en stor andel av den alvorlige kriminaliteten.

Også innen seksuallovbrudd opplever Innlandet politidistrikt en økning, hvor det særlig er fremvisning av seksuelle overgrep mot barn som utgjør den største andelen. Kriminalitet på digitale flater er samtidig økende, hvor barn og unge både utsettes for og utfører kriminelle handlinger.»

I det saksutvalg som var gjenstand for herværende inspeksjon var det nettopp en sak som den omtalte. To gutter gikk løs på en tredje gutt, og hendelsen ble filmet. Fornærmede «trakk seg» imidlertid i politiavhør, uten at politiet gjorde noe forsøk på å få avklart om han var under press. I tillegg var det to saker vedrørende fremvisning av seksuelle overgrep mot barn i utvalget. Også i disse saker synes imidlertid etterforskningen å ha blitt begrenset til et minimum. Det vises til Bjerknes' rapport for så vidt angår de nærmere omstendigheter i de aktuelle saker.

Om aktørene heter det følgende:¹³

«Innen ungdomskriminalitet er det en overvekt av gutter som blir anmeldt og gjennomsnittsalderen er 15 år. Unge jenter knyttes i større grad til mindre alvorlige kriminalitetsformer som vinningsforbrytelser.

Barna som er mest sentrale som gjengangere innen voldslovbrudd er samtlige gutter i alderen 13-18 år. Guttene kjennetegnes ved at de bor sammen med en eller ingen foreldre. Personene er norske statsborgere, men et flertall er født utenfor Norge eller har foreldre med minoritetsbakgrunn.

Tidligere var det flere ungdommer som ble anmeldt for mindre alvorlig kriminalitet enn for alvorlig kriminalitet. Siden 2019 har imidlertid differansen blitt mindre, og i 2022 var det flere ungdommer som ble anmeldt for alvorlig kriminalitet enn for mindre alvorlig kriminalitet.»

Den geografiske fordeling er beskrevet slik:¹⁴

«Ungdomskriminalitet forekommer i samtlige tjenesteenheter i Innlandet politidistrikt. Tjenesteenhetene som har størst andel av registrerte saker og bosatte aktører innen både alvorlig og mindre alvorlig kriminalitet er Hadeland, Gjøvik og Elverum.

Det er størst konsentrasjon av hendelser rundt byene og de store tettstedene, som har flest unge innbyggere og også flest antall saker. Ungdommene utviser en tendens til å forflytte seg hyppig mellom kommuner, byer og tettsteder, og kan begå kriminalitet i flere kommuner enn der de er bosatt.»

Endelig er det gitt en vurdering av kriminalitetsutviklingen:¹⁵

---

¹³ S. 10.

¹⁴ S. 11.

¹⁵ Ibid.

«Det forventes en fortsatt negativ utvikling innen alvorlig barne- og ungdomskriminalitet det neste året, med alvorlige hendelser knyttet til vold, ran, seksuallovbrudd og andre former for alvorlig kriminalitet. Særlig byer og tettsteder vil være utsatt for denne formen for kriminalitet.

Risikofaktorer som utenforskap, trangboddhet og familiesituasjon påvirker ungdomskriminaliteten i Innlandet. Mange av disse faktorene ligger utenfor politiets handlingsrom, og det vil kreve samarbeid mellom flere offentlige instanser dersom kriminaliteten skal kunne forebygges.»

Etterretningsrapporten *Vold og voldsrelaterte lovbrudd blant barn i Innlandet politidistrikt*¹⁶ tar for seg kriminalitetsutviklingen innenfor de i tittelen angitte lovbruddkategorier i tidsrommet 2016–2024. Rapporten beskriver lovbrύτεrne, de fornærmede og gjerningsstedene.

Grunnlaget for rapporten er et bredt utvalg av registerdata, intervjuer med barn som er eller tidligere har vært en del av ulike kriminelle miljøer, samt innhentet informasjon fra ansatte i politiet og samarbeidende etater som jobber forebyggende med barn.

Rapportens sentrale funn er som følger:¹⁷

«[...] Hovedpunkter

- Kroppskrenkelser utgjør den største andelen straffesaker. Imidlertid er det en bekymringsfull utvikling med økt rapportering av blant annet ran og trusler med kniv og replikavåpen de siste årene.
- Barn som begår alvorlig kriminalitet knyttes til flere risikofaktorer i oppveksten, og de kjennetegnes ofte av en sammensetning av oppvekst- og levekårsutfordringer. De som er registrert med flere straffesaker har mange risikofaktorer i oppveksten samtidig som de har få beskyttende faktorer.
- En fellesnevner er at lovbruddene begås i barnas nærmiljø, slik som på skolen, på skystasjonen eller ved fester de er på og at vold og trusler ofte begås mot andre i samme type miljø.
- Voldskriminaliteten begås av gutter og de fleste er av etnisk norsk opprinnelse. Det er i høy grad samsvar mellom kommunene når det gjelder hvem som står bak kriminaliteten.
- Opplevde konsekvenser var en viktig faktor for at de sluttet med straffbare handlinger og flere oppgir at ungdomsstraff er mer effektivt enn ungdomsoppfølging. En viktig suksessfaktor er nære og tette voksenrelasjoner under gjennomføringen av straff.»

I den aktuelle periode var det en markant økning i vold og voldsrelaterte lovbrudd blant barn, dog en svakere økning fra 2023 til 2024:¹⁸

---

¹⁶ Rapporten ble ferdigstilt den 27. mai 2025 og er à jour per den 1. april s.å.

¹⁷ S. 3.

¹⁸ S. 5.

Figur 2

Kroppskrenkelser utgjorde den største andel av saker i hele perioden. De to siste årene har imidlertid andelen kroppskrenkelser minket, samtidig som en har sett en økning av saker av grovere karakter, for eksempel ran og ulovlig bevæpning på offentlig sted.¹⁹

Saker med ulovlig bevæpning på offentlig sted har økt formidabelt siden 2021:²⁰

Figur 3

Avslutningsvis i etterretningsrapporten heter det følgende:²¹

¹⁹ Ibid.

²⁰ S. 6.

²¹ S. 11.

«På et generelt grunnlag så har barn i Innlandet pd det bra. Av omtrent 42 000 barn i aldersgruppen 10-19 år, så er det 1 % av disse som er omhandlet med vold- og eller voldsrelaterte lovbrudd. Det forventes at antall straffesaker vil fortsette å ligge på samme nivå, samtidig som utviklingen innen de grovere voldslovbruddene er bekymringsverdig. Årsakene til den negative utviklingen kan være mange og komplekse. Rapporten beskriver bakenforliggende årsaker som grunnlag for det forebyggende arbeidet i fylket. Utenforskap, økonomi, boforhold, utfordringer med skole og fritidsaktiviteter er noen av risikofaktorene som trekkes frem i rapporten. Forebygging av vold og voldsrelaterte lovbrudd krever en helhetlig tilnærming med samarbeid på tvers av etater og fagmiljøer.

Det iverksettes i dag for mange ukoordinerte tiltak som ikke er tilpasset behovene til barna, og samarbeid på tvers av etater fungerer ikke godt nok. For å lykkes i det videre arbeidet, er det viktig at politiet og samarbeidende etater jobber helhetlig i alle aldersgrupper, og at man bruker nødvendig tid til kartlegging slik at man klarer å iverksette tiltak som er best egnet for hvert enkelt barn.» (Fotnoter utelatt)

I forbindelse med en henvendelse fra riksadvokaten innhentet vi i januar 2025 enkelte opplysninger fra politidistriktet blant annet om hva som anses som de største utfordringer forbundet med politiets straffesaksbehandling knyttet til ungdomskriminalitet. Politidistriktet opplyste følgende:²²

- Sakene er blitt mer alvorlige, hvilket gjør at etterforskningens vanskelighetsgrad har økt.
- Noen saker er utfordrende å oppklare på grunn av kodeks om at såkalt «snitching» (tysting) ikke skal finne sted, i tillegg til at lovbryterne organiserer seg som gjenger, hvor ungdommene svarer til eldre personer høyere opp i hierarkiet.
- I de mindre kompliserte sakene er det enkelt å overholde saksbehandlingsfristen, men når det gjelder de store og alvorlige sakene varierer måloppnåelsen.
- Det er utfordrende at politidistriktet ikke har egne etterforskere for U18-saker.
- U18-saker fordrer til en viss grad ekstra juridiske kunnskaper hos etterforskerne, for eksempel om mistenktrettigheter, om samarbeid med konfliktrådet og om de ulike straffereaksjoner.
- Mange ungdommer bruker mobiltelefoner, sosiale medier etc. på en annen måte enn hva voksne gjør. Videre er terskelen for å pågripe – og ikke minst varetektsfengsle – mindreårige mistenkte høyere enn for voksne. Dette gjør at det stilles høye krav til den innledende etterforskning og etterforskernes kunnskap om sikring av digitale spor.
- Politiet ønsker større søkelys på hvordan barnevernstjenesten løser sin oppfølging av straffesaker begått av gjerningspersoner under 15 år. Systemet må blir mer helhetlig, og det er påkrevet at også andre aktører kommer tydeligere på banen.

---

²² Jfr. vårt brev av 17. januar 2025 (ref. 24/3300 – 2 / JPB006).

4.2 Innlandet politidistrikts organisering

4.2.1 Overordnet

Innlandet politidistrikt består av tre geografiske driftsenheter og seks funksjonelle driftsenheter. De geografiske driftsenhetene (GDE-ene) med underliggende tjenesteenheter er som følger:

- GDE Vest med tjenesteenhetene Gjøvik, Hadeland og Valdres
- GDE Midt med tjenesteenhetene Hamar, Ringsaker, Lillehammer, Midt-Gudbrandsdal og Nord-Gudbrandsdal
- GDE Øst med tjenesteenhetene Elverum, Kongsvinger og Nord-Østerdal

Hver GDE har en straffesaksansvarlig som også er straffesaksansvarlig ved sin tjenesteenhet henholdsvis på Hamar, på Gjøvik og i Elverum. Som straffesaksansvarlige på GDE-nivå har disse det operasjonelle ansvar for etterforskning i hele GDE-en.

Etterforskningsseksjonene består gjennomgående av to faggrupper – én som håndterer volds- og seksuallovbrudd og én som håndterer den øvrige del av porteføljen. Gruppene er jevnt over like store. Ved de minste politistasjonene er det ikke seksjoner eller grupper. Straffesaksseksjonene ledes av en lokal straffesaksansvarlig ved tjenesteenheten.

En stor andel av polititjenestepersonene som har etterforskning som sin primære arbeidsoppgave går på såkalt «integreert tjenesteliste». Det vil si at etterforskerne utfører ordens- tjeneste etter en turnusplan, som oftest hver tredje helg. Dette gjelder også ved de største politistasjonene, selv om disse har personell i mer rendyrkede etterforskningsstillinger. Ved de mindre tjenesteenhetene går samtlige tjenestepersoner på integrerte lister. Ved de minste enhetene benyttes også reservetjeneste.

Avsnittene ved Felles enhet for etterretning, forebygging og etterforskning (FEFE) har – med unntak av Avsnitt for økonomi- og miljøkriminalitet – ikke selvstendig saksansvar for etterforskning av enkeltsaker.

Påtalemyndigheten er organisert i Felles enhet for påtale (FEP). Enheten består av to seksjoner – Seksjon for påtale og Seksjon for straffesak. Sistnevnte organiserer straffesaksstøtte til Seksjon for påtale og er lokalisert på de samme stedene som påtaleavsnittene. Påtaleseksjonen består av tre avsnitt: Påtaleavsnitt Vest (Gjøvik og Lillehammer), Påtaleavsnitt Midt (Hamar) og Påtaleavsnitt Øst (Elverum og Kongsvinger).

Personalansvaret for de fleste påtalejuristene i spesialfunksjoner på distriktsnivå – slik som SO-juristene og påtalejuristene ved Avsnitt for økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet – ligger hos avsnittspåtalederen i Påtaleavsnitt Midt, som er steds plassert på Hamar. FOA-påtale og metodejurist er direkte underlagt seksjonspåtaleleder. Avsnittslederne i Påtaleavsnitt Vest og Påtaleavsnitt Øst er steds plassert henholdsvis på Gjøvik og i Elverum.

4.2.2 Håndtering av U18-saker

I tertialrapporten for 1. tertial 2025²³ rapporterte politidistriktet følgende om dets håndtering av barne- og ungdomskriminalitet:

«Forebygging av alvorlig barne- og ungdomskriminalitet er en av politidistriktets prioriteringer. I Innlandet er det 46 kommuner og politidistriktet har 21 politikontakter. De fleste PK i Innlandet rapporterer om et godt samarbeid med sine kommuner og deres tjenester, samt fylkeskommuner, om forebygging av barne- og ungdomskriminalitet. Kommunene er ulikt organisert, og det oppleves utfordrende at kommunene praktiserer og setter av ulike ressurser til det kriminalitetsforebyggende arbeidet og til SLT-modellen. Noen kommuner mangler SLT-koordinator. I tillegg er det ved flere tjenestesteder meldt om utfordringer ved at det for lite ressurser og veldig sårbart at samarbeidet i stor grad er personavhengig.

Politiråd er etablert i alle kommuner og det er igangsatt et arbeid med å oppdatere alle politiråds-avtaler til oppdatert mal. Det vil gjennomføres en evaluering av politirådsordningen i Innlandet i løpet av året.

Felles seksjon for etterretning har gjennom flere rapporter hatt fokus på en økning av vold og voldsrelaterte lovbrudd blant barn i Innlandet. Oppfølging av disse rapportene har vært sentralt og viktig i samarbeidet med kommunene og andre eksterne aktører når det gjelder forebyggende tiltak. Mange av beskyttelses- og risikofaktorene for å forebygge utfordringen krever verktøy som ligger utenfor politiets mandat. Konfliktrådet er også en viktig samarbeidspartner i de sakene hvor det blir ilagt ungdomsoppfølging og ungdomsstraff. I Innlandet pd. er det egne U18-politiadvokater og dette trekkes frem som et tiltak som fremmer et godt samarbeid og håndtering av U18-straffesaker.

Utviklingsområder fremover vil være å utvide samarbeidet med Konfliktrådet til også i større grad kunne følge opp ungdom under 15 år som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet. Det vil også i større grad settes på fokus på de fornærmede som er utsatt for integritetskrenkende kriminalitet gjennom innføring av Trygghetsprogrammet i Innlandet. Opplæring i gjennomføring av bekymringssamtalen vil gjennomføres høsten 2025.»

Saksansvaret for U18-saker er regulert i lokal straffesaksinstruks pkt. 4.4, som lyder slik:

«Saker hvor gjerningspersonen er under 18 år (U18-saker) skal som hovedregel ikke påtaleavgjøres ved FSI. Disse sakene skal normalt etterforskes av den geografiske driftsenhet hvor gjerningspersonen er bosatt, blant annet for å lette samarbeid med eksterne samarbeidspartnere og kunne sikre nødvendig oppfølging i det forebyggende sporet. Den enkelte tjenesteenhet lager selv bestemmelser om det er etterforskningsseksjonene eller den forebyggende enheten som trekker disse sakene

I Innlandet pd etterforskes sakene ferdig ved sakstrekken tjenesteenhet i den grad dette er praktisk mulig, og føres på aktuelle fagansvarlige politiadvokater.»

For øvrig har vi som ledd i inspeksjonen fått opplyst følgende fra politidistriktets ledelse:

- Organiseringen av etterforskningen i U18-saker er ulik ved de enkelte tjenesteenheter.
- Etterforskningsansvaret blir lagt til tjenesteenheten i den kommune hvor mistenkte bor, med mindre saken gjelder seksuallovbrudd. En del steder er det personell som arbeider med forebygging som håndterer etterforskningen av U18-saker.
- I GDE Vest og GDE Midt er det dedikerte etterforskere ved de største tjenesteenhetene, men ikke ved de mindre. Ved de mindre tjenesteenhetene er det straffesaksansvarlig og/eller politikontakten som har ansvar for oppfølging av sakene. I GDE Øst er som

²³ Rapporteringspunktet «S-25-04 Prioritering av barne- og ungdomskriminalitet».

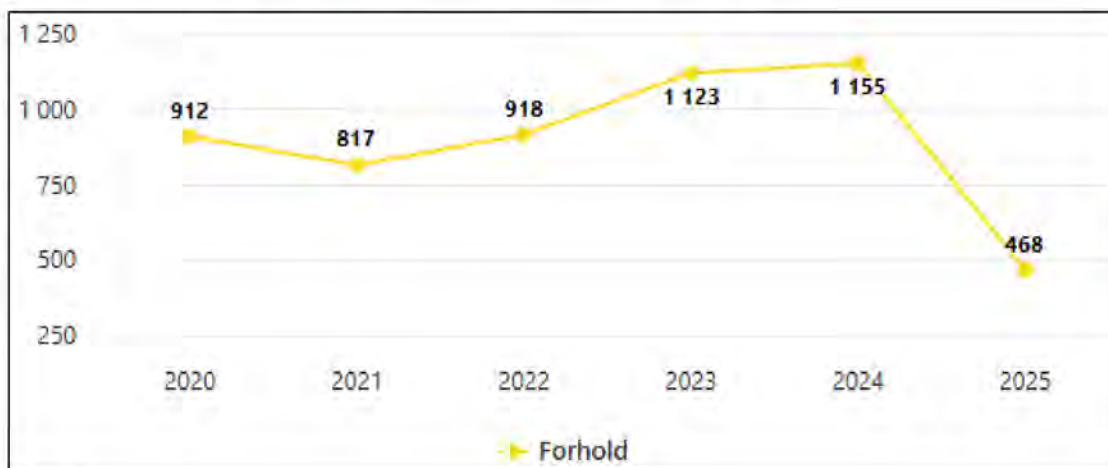
hovedregel etterforskning av U18-sakene lagt til avsnittene for generell etterforskning. I Kongsvinger-regionen følges imidlertid sakene opp av fagavsnittene (sedelighet og familievold/generell etterforskning).

- I all hovedsak er straffesaksansvarlig ved GDE involvert i fordelingen av U18-sakene og følger opp saksbehandlingsfristen.
- Det trekkes som hovedregel et klart skille mellom straffesaks- og forebyggendesporene.
- Hver av de fem påtalelokasjoner skal ha én dedikert påtalejurist til U18-saker. Politidistriktet har imidlertid over tid hatt utfordringer knyttet til turnover. Ordningen har derfor fungert best der hvor det har vært en viss grad av stabilitet. Påtalelokasjonene har bistått hverandre i noen utstrekning for å håndtere U18-porteføljen.

4.3 Innlandet politidistrikts måloppnåelse i U18-saker

4.3.1 Påtaleavgjorte saker²⁴

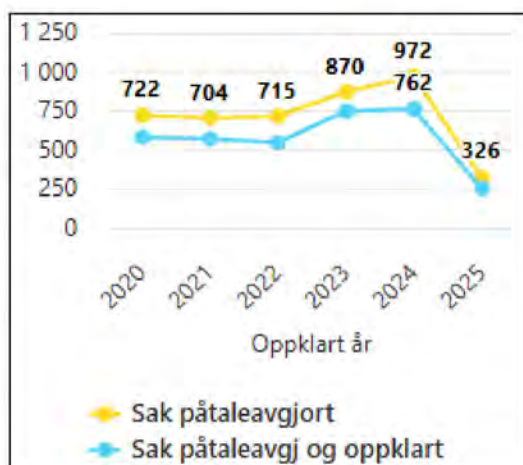
Utviklingen i antall anmeldelser har vært slik siden 2020:

Figur 4

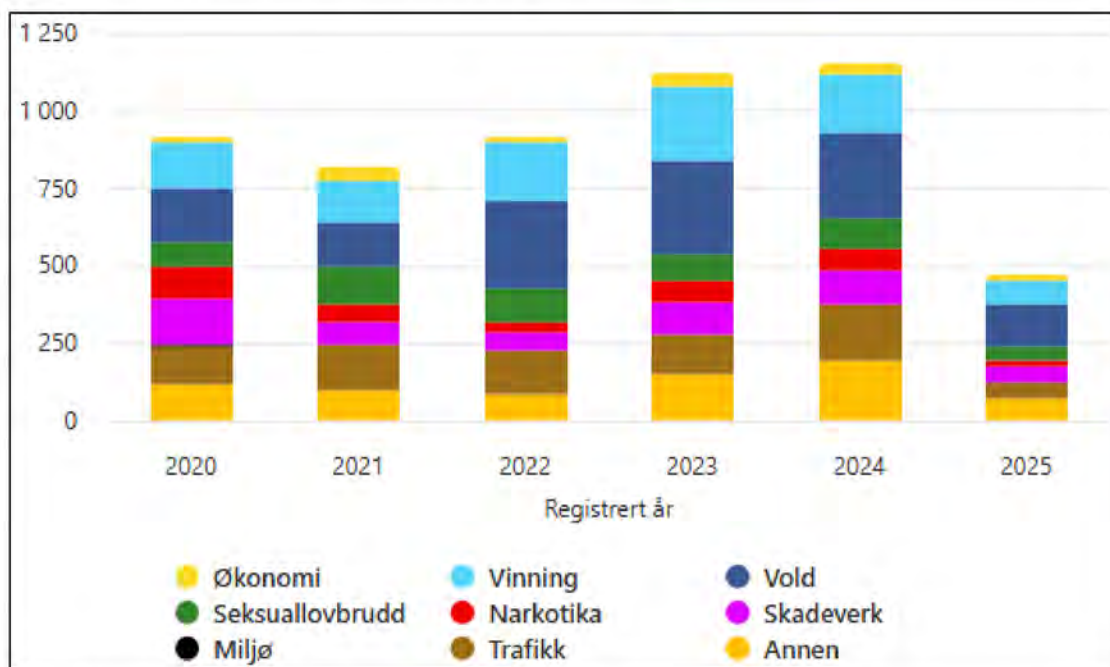
I samme periode har antall påtaleavgjørelser variert på følgende måte:

²⁴ Dataene i dette punkt ble hentet ut fra PSV (modulen «Monitor Web») den 16. juni 2025.

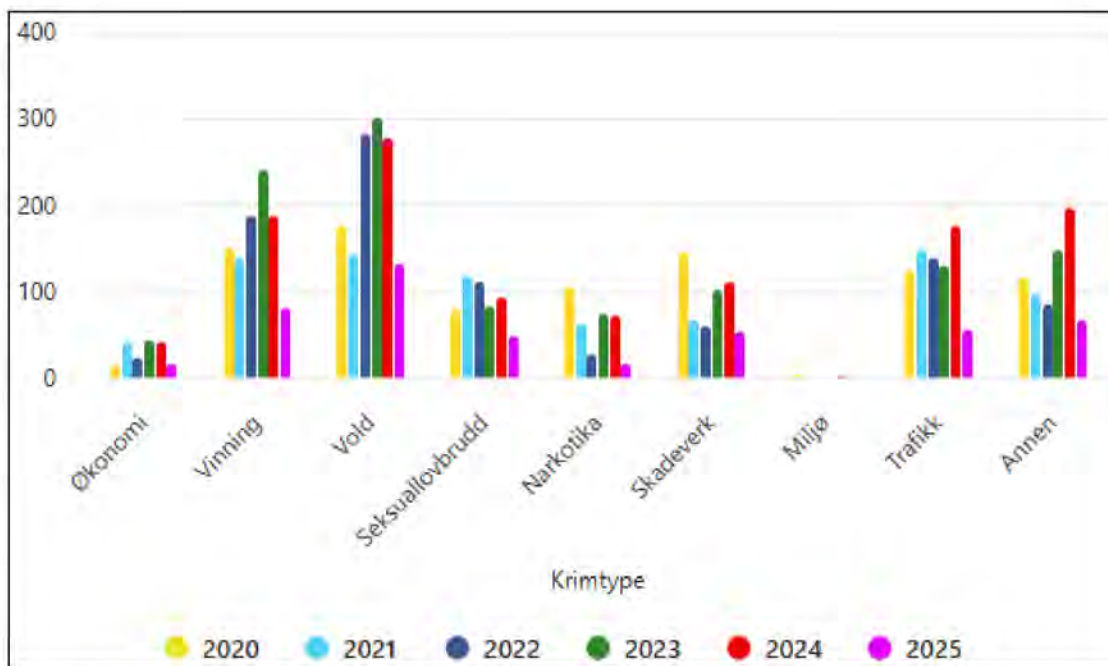
Figur 5

Kriminalitetstypene har variert noe det enkelte år:

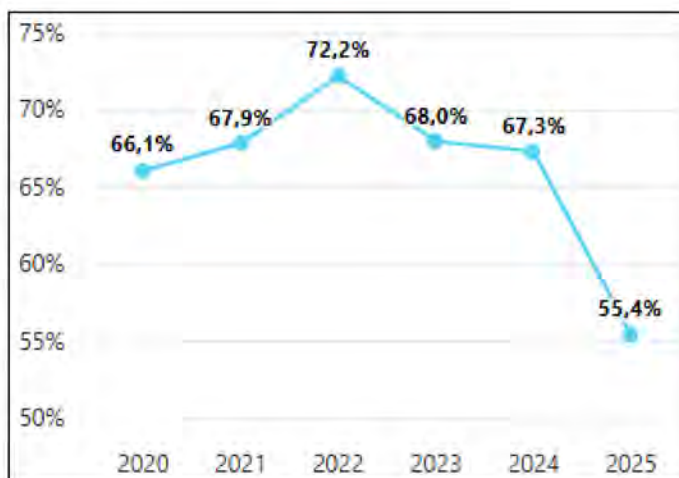
Figur 6

Lovbruddenes utvikling per kriminalitetstype ser slik ut:

Figur 7

Andel forhold innen frist hadde en positiv utvikling frem til 2022, men deretter ble den gradvis dårligere:

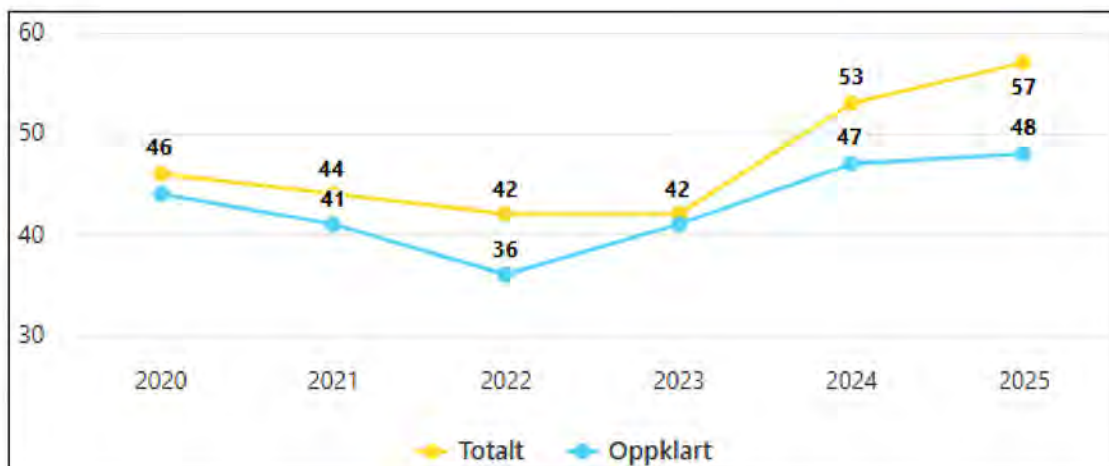

Figur 8

Etter hva vi har forstått har måloppnåelse knyttet til overholdelse av saksbehandlingsfristen i U18-saker ikke vært en sentral styringsindikator i PSV siden 2022. Formentlig av den grunn var den heller ikke omfattet av politiets rapportering for 2023 og 2024.²⁵ Dette er en interessant omstendighet, sett hen til at måloppnåelsen ble gradvis svekket etter 2022.

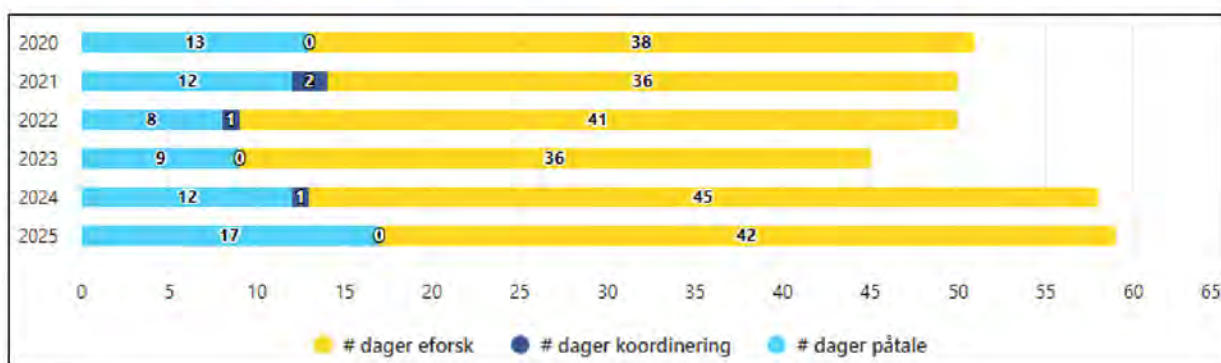
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har variert som følger for henholdsvis den samlede portefølje og de oppklarte sakene:

²⁵ I 2025 ble den imidlertid innført som en lokal styringsindikator og var omfattet av tertialrapporten for 1. tertial s.å.

Figur 9

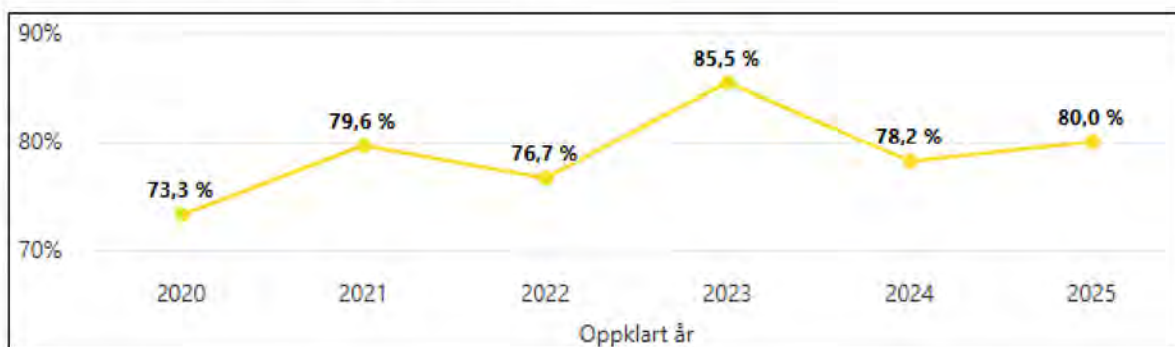
Når en splitter saksbehandlingstiden opp på den enkelte fase blir bildet slik:

Figur 10

De sentrale stadier i denne sammenheng er etterforsknings- og påtalestadiet. Stadiet som i PAL STRASAK kalles «Koordinering/Journal» har ingen parallell i det straffeprosessuelle regelverk, men er tatt med her for oversiktens skyld. Vi ser at også på påtalestadiet – hvor sakene utelukkende ligger i kø og venter på å bli lest og avgjort – er den gjennomsnittlige saksbehandlingstid for lang.

Også oppklaringsprosent har variert noe:

Figur 11

4.3.2 Ikke påtaleavgjorte saker

Per den 16. juni 2025 bestod Innlandet politidistrikts U18-portefølje av 175 ikke påtaleavgjorte saker.²⁶

I 91 av sakene – det vil si 52 % – var saksbehandlingsfristen passert. Vi har ikke undersøkt om unntaksregelen kom til anvendelse.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 99 dager og medianen 52 dager.

De eldste sakene fordelte seg slik:

- Over 100 dager: 50 saker (ca. 29 %)
- Over 200 dager: 24 saker (ca. 14 %)
- Over 300 dager: 10 saker (ca. 6 %)
- Over 400 dager: 9 saker (ca. 5 %)
- Over 500 dager: 5 saker (ca. 3 %)
- Over 600 dager: 3 saker (ca. 2 %)
- Over 800 dager: 2 saker (ca. 1 %)

---

²⁶ Vi har da trukket ut en mordbrannsak fra 2009 som synes å ha blitt «gjenopptatt» av datatekniske årsaker.

5 Rettslige rammer for behandling av U18-saker

5.1 Innledning

Vi vil i det følgende redegjøre helt kort for de rettslige rammer som gjelder for behandling av U18-saker i den utstrekning dette er nødvendig for den videre drøftelse.

5.2 Prioriteringsplikten

Prioriteringsplikten kjerner er som følger:

- Alle saker i politidistriktet som faller innenfor de gjeldende prioriteringer skal gis forrang ved knapphet på ressurser. Det er irrelevant hvor etterforsknings- og påtaleansvaret i utgangspunktet er plassert.
- Prioriteringene gjelder ved iverksettelse og gjennomføring av etterforskning, påtalebehandling og iretteføring.

Prioriteringsplikten implikasjoner er nærmere utpenslet langs to linjer: For det første er høy oppklaring spesielt viktig; de prioriterte sakene skal søkes oppklart så langt råd er. For det annet skal det tilstrebes kort saksbehandlingstid, og unødig liggetid skal unngås både på etterforsknings- og påtalestadiet.

Prioritering er påtalemyndighetens ansvar. Påtalemyndigheten må derfor delta på de arenaer hvor prioriteringer fastsettes.

I riksadvokatens prioriteringsrundskriv for 2025²⁷ er det bestemt at innsatsen mot blant annet barne- og ungdomskriminalitet skal styrkes:

«En liten gruppe unge lovbytere begår en høy andel av barne- og ungdomskriminaliteten, og politiets innsats må særlig rettes mot denne gruppen.

I møte med lovbytere under 18 år er det avgjørende med hurtig innsats fra politiet og påtalemyndigheten. Det gjelder særlig saker om alvorlige integritetskrenkelser, gjentatt kriminalitet eller der det er mistanke om at barn eller ungdom har tilknytning til et kriminelt nettverk eller kan stå i fare for å bli rekruttert til et kriminelt miljø. Det er viktig at politiet deler opplysninger på tvers av sektorer der det er adgang til det, særlig i saker hvor lovbyteren er under den kriminelle lavalder.»

I tillegg medfører den lovbestemte saksbehandlingsfrist at U18-saker skal prioriteres: Det følger av straffeprosessloven § 249 annet ledd at U18-saker skal påtaleavgjøres innen seks uker etter oppnådd mistenktstatus, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør det nødvendig å avgjøre saken senere. Fristens innhold er nærmere behandlet i pkt. 5.4.

---

²⁷ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2025 *Prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2025* pkt. 2.6.

Også i Innlandet politidistrikts prioriteringsdirektiv²⁸ er alvorlig ungdomskriminalitet angitt som et prioritert kriminalitetsområde. I samme direktiv²⁹ er det bestemt at saker mot ungdom under 18 år som hovedregel ikke skal henlegges på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet.

5.3 Etterforskningsplikten

Etter straffeprosessloven § 224 første ledd foretas etterforskning «når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold». Bestemmelsen regulerer både rett og plikt til å iverksette etterforskning.³⁰ I skjønnet inngår en vurdering av hvorvidt etterforskning er saklig begrunnet, sannsynligheten for at det er begått et straffbart forhold, samt forholdsmessigheten mellom forholdets alvor og den nødvendige etterforskningsinnsats.³¹ Det vil kunne være grunnlag for å iverksette etterforskning både i situasjonen der det er rimelig grunn til å undersøke om et lovbrudd er begått, begås og der noe er i ferd med å begås – det siste dersom handlingen er av svært alvorlig karakter, slik at proporsjonalitetsvurderingen tilsier at det kreves en lavere sannsynlighetsgrad.³²

Den relative etterforskningsplikt som er beskrevet ovenfor gjelder også saker hvor mistenkte var mellom 12 og 18 år på handlingstidspunktet. For mistenkte mellom 12 og 15 år er dette presisert i paragrafens annet ledd. Etterforskningsplikten etter annet ledd går ikke lengre enn hva som gjelder når lovbrøyteren er over 15 år.³³ Tvert imot bør det styrende være at politiet gjennom sin etterforskning skal gi et best mulig bidrag til å stanse en mulig kriminell karriere på et tidlig tidspunkt.³⁴

For mistenkte under 12 følger det av § 224 tredje ledd at det utelukkende gjelder en etterforskningsadgang.

Paragraf 224 første ledd gjelder i prinsippet også for iverksettelse av enkeltstående etterforskningsskritt under en pågående etterforskning og setter dessuten ramme for hvor lenge etterforskningen kan vare ved.³⁵ Videre regulerer bestemmelsen avgrensning av kretsen av ansvarssubjekter.³⁶ Idet de prioriterte sakene skal søkes oppklart så langt råd er stilles det høyere krav til oppklaring enn hva som ellers gjelder.

---

²⁸ Pkt. 4.1 første avsnitt.

²⁹ Pkt. 4.4.2 tredje avsnitt.

³⁰ Jfr. riksadvokatens brev av 10. september 2019 *Etterforsknings- og påtaleplikten grenser i omfattende nett-overgrepssaker – et nytt straffebud om serieovergrep – mulige lovendringer* (ref. 2019/00101-001 RTO/ggr 441) pkt. 3 første avsnitt.

³¹ Jfr. riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 *Etterforskning* pkt. III nr. 3.

³² Jfr. Prop. 68 L (2015–2016) s. 177.

³³ Jfr. Ot.prp. nr. 106 (2001–2002) s. 55.

³⁴ Jfr. riksadvokatens brev av 23. april 2004 *Etterforskning av lovbrudd begått av barn under 15 år mv* (ref. Ra 03-417 KHK/mw 344.1-1).

³⁵ Jfr. riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 pkt. IV første avsnitt.

³⁶ Jfr. riksadvokatens brev av 10. september 2019 pkt. 4.1 annet avsnitt.

5.4 Fremdrift

Straffeprosessloven § 249 annet ledd lyder slik:

«Dersom en mistenkt var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om påtale avgjøres innen 6 uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken. Påtalespørsmålet kan likevel avgjøres senere dersom hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør det nødvendig.»

Bestemmelsen ble tilføyet ved lov av 21. mars 2003 nr. 18, som trådte i kraft den 1. april s.å.

Etter departementets syn gav fristregelen et så viktig signal om at saker mot unge lovbyggere måtte behandles raskt og gis høy prioritet at fristen burde stå i loven. Det la til grunn at seks uker ville være en fornuftig og realistisk frist i de fleste saker og forutsatte at påtalemyndigheten ville bestrebe seg på ikke å bruke unntaksregelen i større utstrekning enn nødvendig.³⁷ Om unntakenes rekkevidde uttalte departementet følgende:³⁸

«Annet punktum åpner for at tiltalespørsmålet avgjøres senere dersom hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør det nødvendig. Påtalemyndigheten må for eksempel avvente et analyseresultat eller en sakkyndigrapport før tiltalespørsmålet kan avgjøres. Unntaksvis kan også andre grunner enn hensynet til etterforskningen berettigede en utsettelse. Den mistenkte er for eksempel i en så dårlig psykisk forfatning at hensynet til hans psykiske helse tilsier at den formelle avgjørelsen av tiltalespørsmålet utsettes.» (Original utheving utelatt)

Som det fremgår er unntaksregelen snever.

Statsadvokaten skal avgjøre påtalespørsmålet eller oversende saken til riksadvokaten med påtalemessig innstilling innen 15 dager fra saken ble mottatt fra politiet. Utvidelsen av fristen fra seks uker til seks uker pluss 15 dager i slike tilfeller er forankret i unntaksregelen.³⁹

Kriminalitetsutviklingen har ledet til at U18-porteføljen i dag består av flere alvorlige lovbrudd enn hva den gjorde da fristregelen ble innført. Dette kan gjøre det krevende å overholde fristen. For eksempel vil det ofte ta mer enn 42 dager å etterforske volds- og seksuallovbrudd. Illustrerende i så måte er de tidligere administrative frister for voldssaker med skadefølge og voldtektssaker på henholdsvis 90 og 130 dager som ble avskaffet i 2022.⁴⁰

Lovens fristregel og anvisningene i dens forarbeider gjelder imidlertid fortsatt, slik at overskridelse av fristen må forankres i unntaksregelen. I praksis vil det kunne bli en «hovedregel» at for eksempel voldtektssaker har lengre saksbehandlingstid enn 42 dager. Riksadvokatens tilnærming til fristregelen for så vidt angår to- eller tretrinnsbehandling i påtalemyndigheten viser imidlertid at unntaksregelen etter omstendighetene kan romme en slik «hovedregel».

³⁷ Jfr. Ot.prp. nr. 106 (2001–2002) s. 27–28.

³⁸ Jfr. op.cit. s. 55–56.

³⁹ Jfr. riksadvokatens brev av 16. juni 2006 6-ukers fristen for avgjørelse av tiltalespørsmålet i saker der mistenkte var under 18 år på handlingstiden – straffeprosessloven § 249 annet ledd (ref. Ra 06-301 HST/amo 322.3).

⁴⁰ Jfr. riksadvokatens rundskriv nr. 1/2022 Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2022 pkt. IV nr. 2 tredje avsnitt.

Fristen per se – forstått som en tallverdi – er ikke det viktigste i et kvalitetsperspektiv. Det sentrale er at de involverte får sin sak behandlet raskest mulig og dernest at etterforskningen er av best mulig kvalitet. Med hensyn til sistnevnte medfører lang saksbehandling regelmessig lavere kvalitet, for eksempel når det gjelder påliteligheten av opplysninger gitt i avhør.

5.5 Etterforskningsledelse

I prioriterte saker skal etterforskningen ledes aktivt av påtalemyndigheten.⁴¹ Dette ansvar innebærer blant annet rett og plikt til å treffe de nødvendige beslutninger knyttet til avgrensning av etterforskningen.⁴² For å påse at straffesaken etterforskes i et relevant omfang og med hensiktsmessig intensitet kreves at påtalemyndigheten engasjerer seg og foretar valg og prioriteringer.⁴³

Det er ikke gitt pålegg om bruk av etterforskningsplan i U18-saker. I saker og/eller saks-komplekser av en viss alvorlighet og/eller av noe omfang bør imidlertid slike planer benyttes. Dette for å sikre struktur, fremdrift og kvalitet i etterforskningen, samt understøtte løpende beslutningsprosesser.

Bjerknes⁴⁴ fremholder at det i enhver sak bør foreligge et minimum av en plan for sakens videre behandling:

«Det bør alltid foreligge en skriftlig kommunikasjon og omforent forståelse om hva som skal gjøres i enhver sak som settes ut på etterforskning. Denne felles forståelsen må være mellom saksansvarlig jurist (PÅL), politifaglig ansvarlig (PEL) og den enkelte etterforsker/avhører. Det bør også være faglig kommunikasjon mellom etterforsker og dennes nærmeste politifaglige etterforskningsleder (PEL). Et trygt utgangspunkt er at det aldri er slik at det kun er en etterforsker som alene skal vurdere/planlegge, gjennomføre og evaluere etterforskningen. PÅL vil alltid bli involvert ved påtaleavgjørelsen, men det er viktig at både PÅL og PEL involveres ved oppstart og videre under etterforskningen. På den måten kan de bidra som metodisk og faglig rådgiver/veileder i forkant av og under etterforskningen. For PÅL er det viktig å klargjøre og målstyre saken innledningsvis. Dette må skje skriftlig og i form av en plan som er tilgjengelig for alle og som kan fungere dynamisk.»

Vi er enige med Bjerknes. Etterforskning er ikke en mer eller mindre tilfeldig innsamling av fakta, men en formålsstyrt virksomhet som skal danne grunnlag for påtaleavgjørelsen og eventuell behandling i retten. Selv om det ikke er krav om etterforskningsplan bør det som et minimum settes opp hovedhypoteser som skal søkes avklart. Hypotesene bør ledsages av informasjonsbehov med tilknyttede aktiviteter (målstyring av arbeidsoppgavene). Særskilte utfordringer knyttet til et saksområde bør vies oppmerksomhet, slik som for eksempel nødverge i voldssaker. En arbeidslogg i BL gir etter vår oppfatning tilstrekkelig notoritet for en

⁴¹ Jfr. riksadvokatens rundskriv nr. 1/1999 pkt. III femte avsnitt.

⁴² Jfr. riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokat-embetene mv. (kvalitetsrundskrivet)* pkt. 4.2.2 sjette avsnitt.

⁴³ Jfr. riksadvokatens brev av 16. september 2021 *Riksadvokatens forventninger til rollen som påtalefaglig etterforskningsleder* (ref. 21/1906 – 1 / RBR004) pkt. 4.8.

⁴⁴ Rapporten s. 19.

slik «mini-etterforskningsplan».

5.6 Avhør

De alminnelige regler for politiavhør kommer også til anvendelse ved avhør av barn. I tillegg gjelder følgende:

- Barn nyter godt av den menneskerettslige forpliktelse som politi og påtalemyndighet har til å ta hensyn til barnets beste, jfr. Grunnloven § 104 annet ledd og barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1.
- Barn har utvidet rett til offentlig oppnevnt forsvarer. Dette behandles i pkt. 5.7.
- Barnets verge(r) har enkelte rettigheter i forbindelse med politiavhør. Dette behandles i pkt. 5.8.
- Barnevernstjenesten skal til en viss grad involveres i forbindelse med politiavhør. Dette behandles i pkt. 5.9.

5.7 Forsvarerdeltagelse

Retten til offentlig oppnevnt forsvarer er undergitt generell regulering i straffeprosessloven § 100 annet ledd første punktum, som lyder slik:

«Utenfor de tilfeller som er omhandlet i §§ 96-99 [blant annet pågrepelse og tilrettelagt avhør], kan retten også oppnevne offentlig forsvarer for siktede når særlige grunner taler for det, herunder at siktede har nedsatt funksjonsevne eller er i en annen fysisk eller psykisk tilstand som tilsier at det er et særskilt behov for forsvarer.»

Til tross for ordlyden («siktede») tolkes bestemmelsen slik at mistenktstatus er tilstrekkelig for oppnevning (forutsatt at vilkåret om «særlige grunner» er oppfylt).⁴⁵

I riksadvokatens skriftserie 1/2023 *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak*⁴⁶ er det gitt en grundig redegjørelse for gjeldende rett. Vi nøyer oss med å bygge på denne i det følgende.

Riksadvokaten har gitt følgende generelle beskrivelse av terskelen for forsvareroppnevning:⁴⁷

«Vilkåret 'særlige grunner' gir anvisning på en konkret helhetsbedømmelse av omstendighetene i den enkelte sak. Ved vurderingen er følgende momenter særlig sentrale

- sakens alvorlighet, herunder forventet straff
- sakens betydning for den mistenkte
- om mistenkte er frihetsberøvet
- om saken bevismessig eller rettslig er uklar eller komplisert

⁴⁵ Jfr. Thomas Frøberg m.fl., *Straffeprosessloven – Karnovs lovkommentar*, note 3 til § 100, ajourført den 12. april 2024.

⁴⁶ Pkt. 5 med vedlegg.

⁴⁷ Pkt. 5.1.

- mistenktes alder og helsemessige status
- mistenktes språk- eller samfunnskunnskaper

Også i saker som gjelder barn og særlig sårbare personer må det foretas en konkret og samlet vurdering, men som momentene viser vil blant annet mistenktes sårbarhet stå sentralt. De særlige hensyn som gjør seg gjeldende for barn og særlig sårbare personer fører til at avveiningen av momentene blir annerledes – og terskelen for forsvareroppnevning lavere – enn for normalt fungerende voksne.»

Videre er det gitt anvisning på enkelte utgangspunkter for oppnevning av forsvarer forut for politiavhør:

- Forsvarer skal normalt søkes oppnevnt dersom barnet er frihetsberøvet (i form av pågrep eller innbringelse) eller det er en realistisk mulighet for at det ved domfellelse vil bli idømt ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff.⁴⁸
- Forsvarer skal normalt ikke søkes oppnevnt når forventet straffereaksjon for en voksen person for tilsvarende lovbrudd ville ha vært bot.⁴⁹
- For lovbrudd med strafferamme på fengsel i tre år eller høyere eller forventet straffenivå for en voksen person på ubetinget fengsel i 30–60 dager skal forsvarer normalt søkes oppnevnt, dog avhengig av de øvrige konkrete omstendigheter.⁵⁰
- For barn under strafferettslig lavalder skal forsvarer i utgangspunktet søkes oppnevnt i tilfeller der etterforskningen kan lede til tvangsplassering i institusjon eller når barnet er frihetsberøvet etter politiloven. I øvrige tilfeller skal forsvarer begjæres oppnevnt der forholdet rammes av straffebud med særlig høy strafferamme, gjelder særlig stigmatiserende beskyldninger eller for øvrig kan få alvorlige negative konsekvenser for barnet. Barnets alder og utvikling – samt om verge er til stede – må iakttas. Hensynet til sakens opplysning kan også tale for at barnet ivaretas av forsvarer.⁵¹

Om avkall på forsvarer har riksadvokaten gitt følgende direktiver:⁵²

«Det må antas at det er et visst rom for at barn i samråd med sin verge kan gi avkall på forsvarer med virkning for spørsmålet om oppnevning etter straffeprosessloven § 100 annet ledd. Muligheten for å gi avkall med slik virkning er imidlertid langt mindre for barn enn for voksne.

Dersom et barn er frihetsberøvet skal et eventuelt avkall normalt ikke tillegges betydning, og avhør eventuelt utsettes inntil forsvarer har anledning til å delta. I andre tilfeller må det i vurderingen av om et avkall kan tas i betraktning ses hen til sakens alvor og barnet alder og utvikling. I tvilstilfeller kan spørsmålet tas opp med domstolen.

For å kunne tillegges betydning må avkallet under enhver omstendighet være tilstrekkelig informert. Informasjonen må være informativ og pedagogisk og tilpasset barnets alder og funksjonsnivå. Et tilstrekkelig informert avkall krever at det er gitt tydelig beskjed om at påtalemyndigheten plikter å bistå med å søke oppnevning av forsvarer og at det offentlige vil dekke kostnadene, dersom forsvarer oppnevnes. Dersom det kan bli spørsmål om skjerpet subsumsjon, må også dette gjøres klart for barnet og vergen. [...]

---

⁴⁸ Pkt. 5.2.1.

⁴⁹ Pkt. 5.2.2.

⁵⁰ Pkt. 5.2.3.

⁵¹ Pkt. 5.3.

⁵² Pkt. 5.5

Det må sikres notoritet for eventuelt avkall på forsvarer.» (Fotnoter og original utheving utelatt)

5.8 Vergedeltagelse

I riksadvokatens skriftserie 1/2023 *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak*⁵³ er det gitt en grundig redegjørelse for gjeldende rett. Vi nøyer oss i det vesentlige med å vise til denne i det følgende for så vidt angår verge for mindreårige mistenkte.

Om underretning til verge om politiavhør har riksadvokaten gitt følgende direktiver:⁵⁴

«Vergene skal så vidt mulig underrettes om avhør av mistenkt barn og gjøres kjent med sin rett til å være til stede under avhøret. Med dagens teknologi vil det nær sagt alltid være mulig å gjøre forsøk på underretning, og som den klare hovedregel skal dette gjøres. I alvorlige saker må det legges betydelig arbeid i å underrette vergene.

I forkant av underretning til verge skal politiet informere barnet om at slik underretning vil bli gitt. Barnet skal gis anledning til å ytre sin mening, og barnets syn skal være en del av grunnlaget for vurderingen av hva som er til barnets beste. Er det grunn til å anta at vergen ikke kan eller vil ivareta barnets interesser, skal midlertidig verge søkes oppnevnt [...].

Har begge foreldrene foreldreansvar, skal begge så vidt mulig underrettes. Bor foreldrene sammen, kan man avtale med den ene forelderen at denne underretter den andre, når det fremstår forsvarlig. Foreligger indikasjoner på uenighet eller manglende samarbeid mellom foreldrene, skal de underrettes hver for seg.

Det må sikres notoritet om når og hvordan verge er underrettet eller forsøkt underrettet.

Hvis begge vergene er forsvarlig varslet om avhøret, men bare den ene møter, anses møtende verge for å ha fullmakt til å utøve partsrettighetene på vegne av begge vergene, med mindre noe annet blir opplyst.» (Fotnoter og original utheving utelatt)

Når det gjelder verge for mindreårige fornærmede har riksadvokaten gitt enkelte direktiver i brev av 18. desember 2024 *Mindreårige fornærmedes rettigheter etter straffeprosessloven § 93 g annet ledd og politiets taushetsplikt overfor verge*.⁵⁵ Disse kan sammenfattes slik:

- Når en fornærmet mellom 15 og 18 år selv utøver sine straffeprosessuelle rettigheter har vergen ingen rolle i straffesaken. Følgelig har politiet taushetsplikt overfor vergen, med mindre vilkårene for utlevering etter politiregisterloven er oppfylt.
- I vurderingen av om informasjon skal utleveres til vergen bør det – med barnets beste som et viktig hensyn – legges vekt på alvoret i saken, hvor langt tilbake i tid det straffbare forhold ligger, hvor nær myndighetsalder fornærmede er og hva som er nødvendig for at foreldrene skal kunne ivareta sitt foreldreansvar. Det bør vurderes om innsynet kan begrenses til enkelte deler av saksinformasjonen.

---

⁵³ Pkt. 6.

⁵⁴ Pkt. 6.3.

⁵⁵ Ref. 24/3248 – 1 / TAA020.

5.9 Involvering av barnevernstjenesten

I riksadvokatens skriftserie 1/2023 *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak*⁵⁶ er politiets og påtalemyndighetens forpliktelser vis-à-vis barnevernstjenesten sammenfattet slik:

«Barn som kommer i kontakt med politiet på grunn av mistanke om lovbrudd vil ofte ha behov for oppfølging av barnevernstjenesten. I forbindelse med etterforsking av mulige lovbrudd kan det også være aktuelt å skaffe til veie opplysninger til bruk i barnevernstjenestens behandling av spørsmål om tiltak etter barnevernsloven [...]. Både av hensyn til barnet og for å sikre en god og formålstjenlig gjennomføring av avhøret, må politiet og påtalemyndigheten søke å legge til rette for et hensiktsmessig samarbeid med barnevernstjenesten.

Barnevernstjenesten skal straks underrettes når etterforsking settes i gang mot barn under 18 år og saken ikke er bagatellmessig. Lovens forutsetning er at terskelen for å kontakte barnevernstjenesten skal være lav, jf. 'bagatellmessig'. Unntak fra varslingsplikten er særlig aktuelt i mindre alvorlige foreleggssaker, for eksempel om mindre tyveri, men spørsmålet må vurderes konkret, herunder i lys av om det er tale om et enkeltstående eller gjentakende tilfelle.

I saker som ikke er av bagatellmessig art skal barnevernstjenesten så vidt mulig også underrettes om avhør av mistenkte. En representant for barnevernstjenesten skal så vidt mulig gis anledning til å være til stede ved avhøret.

Dersom det skal avholdes forberedende møte før avhøret [...], kan representant for barnevernstjenesten gis anledning til å delta helt eller delvis, når det er grunn til å anta at det vil ha betydning for planleggingen av avhøret.

Om politiets adgang til å dele straffesaksopplysninger med barnevernstjenesten i forbindelse med avhør, vises det særlig til at taushetsplikten ikke er til hinder for at opplysningene brukes i den enkelte straffesak, herunder til etterforsking. Vurderingstemaet er om informasjonsdeling er nødvendig som ledd i behandlingen av den konkrete straffesaken. Det må antas at bestemmelsen blant annet åpner for nødvendig informasjonsdeling for å legge til rette for forsvarlig og hensiktsmessig gjennomføring av avhør.»
(Fotnoter og original utheving utelatt)

5.10 Tvangsmiddelbruk

De alminnelige regler om tvangsmidler kommer til anvendelse også i U18-saker. Dog vil forholdsmessighetsvurderingen ofte slå annerledes ut enn hva som gjelder for voksne. Straffeprosessloven § 174 om pågrepelse er et eksempel på dette.

I riksadvokatens brev av 11. februar 2022 *Nye retningslinjer for begrunnelse i pågripelsesbeslutninger som gjelder barn*⁵⁷ er det gitt direktiver for begrunnelse av beslutninger om pågrepelse av barn. Fra brevet hitsettes:

---

⁵⁶ Pkt. 7.

⁵⁷ Ref. 21/2598 – 5 / HBH001.

«Riksadvokaten har kommet til at påtalemyndighetens konkrete begrunnelse for hvorfor det har vært 'særlig påkrevd' med pågrepelse, og hvorfor dette er forholdsmessig, heretter skal fremgå av selve pågripelsesbeslutningen.

At beslutningene i mange saker må fattes raskt, legger rammer for hvor utførlig begrunnelse som kan kreves, men det vil aldri være tilstrekkelig kun å slå fast at pågrepelse er særlig påkrevd, med henvisning til pågripelsesalternativ og eventuelt sakens alvor. En konkret begrunnelse for hvorfor pågrepelse er 'særlig påkrevd' innebærer at det må redegjøres for de faktiske omstendighetene som i den aktuelle saken gjør at det foreligger (tilstrekkelig) bevisforspillelses-, gjentakelses- eller unndragelsesfare, og hva faren består i. I de tilfeller der etterforskingstaktiske grunner begrenser hvor konkret det er mulig å beskrive bevisforspillelsesfaren i selve beslutningen, må det likevel der gis en overordnet forklaring, mens de påkrevde konkrete opplysningene nedtegnes og er gjenfinnbare et annet sted, for eksempel i Indicia. All den tid pågrepelse aldri kan være 'særlig påkrevd' dersom alternative tiltak foreligger, må det i begrunnelsen også nevnes kort hvorfor alternative tiltak ikke er anvendelige eller tilstrekkelige.

I forholdsmessighetsvurderingen vil en måtte se hen til sakens alvor, mistankens styrke, behovet for pågrepelse og andre momenter som er kjent fra vurderingen av voksne. Sentrale momenter i vurderingen som gjelder barn, er i tillegg mistenktes alder og fysiske forhold, herunder forholdene i arresten, og praktisk tilrettelegging (som for eksempel voksenkontakt).

Utgangspunktet i arrestinstruksen er at barn ikke skal plasseres på celle eller annet låst rom. Dersom det har vært avgjørende for konklusjonen om forholdsmessighet at barnet ikke innbringes på låst celle, må det fremgå av beslutningen. Pågrepelse må vurderes på nytt, og det må utferdiges ny pågripelsesbeslutning, dersom dette likevel skjer.»

5.11 Personundersøkelse

Straffeprosessloven § 161 a første og annet ledd lyder slik:

«Når siktede var under 18 år på handlingstidspunktet, kan det, på samme vilkår som i § 161 første ledd [det vil si '[n]år det antas å ha betydning for avgjørelsen om straff eller andre forholdsregler'], foretas en personundersøkelse for mindreårige. Dersom det tas ut tiltale mot den mindreårige, bør det foretas slik personundersøkelse før saken pådømmes. Ved vurderingen av om personundersøkelse bør foretas, skal det særlig legges vekt på sakens alvor og om saken kan opplyses tilstrekkelig på annen måte.

Det bør foretas en ny personundersøkelse dersom det har gått mer enn ett år fra personundersøkelsen ble foretatt til saken pådømmes, eller dersom barnets personlighet, livsforhold eller fremtidsmuligheter vesentlig er endret.»

I forarbeidene⁵⁸ er terskelen for å initiere personundersøkelse omtalt på følgende måte:

«Henvisningen til 'sakens alvor' vil for det første innebære at det, som i dag, sjelden vil være behov for å utarbeide en personundersøkelse for mindreårige dersom saken gjelder ikke-vedtatte forelegg eller påtaleunntatelser som bringes inn for retten. Også i saker som antas å kvalifisere til fullbyrdingsutsettelse (betinget fengsel), kan det være grunn til å la være å utarbeide en personundersøkelse. I mer alvorlige saker, herunder saker som kvalifiserer til ubetinget fengselsstraff, ungdomsstraff eller samfunnsstraff, bør derimot utgangspunktet fortsatt være at det innhentes en personundersøkelse.

Når det gjelder hvorvidt 'saken kan opplyses tilstrekkelig på annen måte', kan det for det første være aktuelt å unnlate å innhente en personundersøkelse dersom det foreligger andre relevante utredninger

⁵⁸ Prop. 139 L (2022–2023) s. 310–311.

eller vurderinger av siktede. Videre kan en drøftelse i koordineringsgruppen av om saken egner seg for en ungdomsreaksjon etter omstendighetene anses tilstrekkelig, for eksempel dersom koordineringsgruppen klart mener at saken egner seg for en slik reaksjon, og det heller ikke er andre omstendigheter som tilsier at det bør foretas ytterligere undersøkelser av siktede, for eksempel for å vurdere om det heller bør ilegges andre straffereaksjoner. Videre kan det være aktuelt å unnlate å innhente en personundersøkelse dersom saken kan opplyses tilstrekkelig gjennom ordinær vitneførsel. Det kan både være aktuelt med vitneførsel fra personer som ellers ville vært naturlige kilder til en kartlegging av siktede, og personer som har vært i kontakt med siktede ved en slik kartlegging, herunder ungdomskoordinatoren.»

5.12 Bekymringssamtaler

Det følger av politiloven § 2 nr. 2 at én av politiets kjerneoppgaver er å forebygge kriminalitet. I samme lov § 13 tredje og fjerde ledd er bekymringssamtaler regulert. Paragrafens tredje ledd første punktum lyder slik:

«Dersom politiet har grunn til å tro at et barn under 15 år har begått en ellers straffbar handling, eller at et barn under 18 år har begått en straffbar handling [...], kan barnet og vergene pålegges å møte for politiet til samtale for å forebygge ytterligere lovbrudd.»

I riksadvokatens skriftserie 1/2023 *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak*⁵⁹ er det gitt direktiver for håndteringen av tilfeller hvor det gjennomføres bekymringssamtaler parallelt med etterforskning:

«[...] For å legge til rette for at politiavhør av mistenkte barn gjennomføres innen hensiktsmessige og betryggende rammer og bidra til forutsigbarhet for barnet, må det tilstrebes et tydelig skille mellom avhør i etterforskningsøyemed og andre samtaler politiet har med barn. Eventuell bekymringssamtale skal derfor som regel gjennomføres i etterkant av politiavhøret og fortrinnsvis av en annen tjenesteperson enn den som har tatt avhøret.»

---

⁵⁹ Pkt. 4.6.

6 Saksgjennomgang

6.1 Saksutvelgelse

Saksutvalget omfattet følgende statistikkgrupper:

- Kroppskrenkelse – fire saker
- Trusler – fire saker
- Hensynsløs adferd – tre saker
- Voldtekt – to saker
- Befatning med overgrepsmateriale – to saker
- Bedrageri – to saker
- Kjøring uten gyldig førerkort – to saker
- Mindre tyveri – to saker
- Skadeverk – to saker
- Uaktsom kjøring – to saker
- Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år – én vedleggsak
- Tyveri – én sak
- Ulovlig bevæpning på offentlig sted – én sak
- Narkotikaovertrjedelse – én sak
- Bruk av narkotika – én sak
- Vold mot offentlig tjenesteperson (kodet om til ordensforstyrrelse ved avgjørelse av påtalespørsmålet) – én sak

Utvalget fordelte seg slik på de ulike tjenesteenheter:

- Gjøvik – fem saker
- Kongsvinger – fem saker
- Ringsaker – fire saker
- Elverum – tre saker
- Hadeland – tre saker
- Midt-Gudbrandsdal – tre saker
- Hamar – to saker
- Lillehammer – to saker
- Nord-Østerdal – én sak
- Valdres – én sak
- FSI – én sak

Vi kom frem til nevnte saksutvalg ved søk i PAL STRASAK. Vi fant ut hvilke statistikkgrupper som var hyppigst forekommende i 2024. Deretter valgte vi ut et forholdsmessig antall saker fra hver kategori fordelt på den enkelte etterforskningsinstans.

6.2 Omstendigheter som er blitt undersøkt

De utvalgte sakene ble undersøkt med henblikk på følgende omstendigheter:

- Koding
- Etterforskningsplikten
- Fremdrift
- Etterforskningsledelse
- Avhør av mistenkte
  - Innhold
  - Forsvarer
  - Verge(r)
  - Involvering av barnevernstjenesten
  - Fjernavhør
  - Opptak
- Avhør av fornærmede
  - Innhold
  - Bistandsadvokat
  - Verge(r)
  - Fjernavhør
  - Opptak
- Avhør av vitner
  - Verge(r)
  - Fjernavhør
  - Opptak
- Tvangsmiddelbruk
- Personundersøkelse
- Reaksjonsfastsettelse
- Påtalevedtak
- Bekymringssamtaler

6.3 Koding

Kodingen av sakene – i form av valg av statistikkgruppe – var stort sett adekvat.

Vi fant kun to avvik: Den ene saken var kodet som simpel kroppskrenkelse, men burde ha vært kodet som grov kroppskrenkelse. Den andre saken var kodet som trusler, men burde ha vært kodet som hensynsløs adferd.

6.4 Etterforskningsplikten

Inspeksjonen har ikke avdekket tilfeller hvor politiet har unnlatt å iverksette etterforskning av U18-saker som skulle ha vært etterforsket. Følgelig har vi ikke grunnlag for å vurdere holdbarheten av slike beslutninger.

6.5 Fremdrift

Vi gjorde følgende funn vedrørende saksbehandlingstiden i de utvalgte sakene:⁶⁰

- Saksbehandlingstiden varierte mellom 3 og 215 dager.
- Gjennomsnittet var 61,5 dager og medianen 48,5 dager.
- I 13 av de 30 sakene (ca. 43 % av utvalget) var saksbehandlingstiden på 42 dager eller mindre.

I de tilfellene hvor saksbehandlingstiden var lengre enn 42 dager vurderte vi hvorvidt lovens unntaksregel kom til anvendelse.

Etter vår oppfatning var det grunnlag for å gjøre unntak fra fristen i to saker vedrørende voldtekt og én sak vedrørende grov kroppsskade – ikke i de øvrige sakene. Vi understreker at vi ved vurderingen av unntaksregelen ikke har gitt uttrykk for aksept av den konkrete saksbehandlingstid.

I én av voldtektssakene var saksbehandlingstiden til sammen 91 dager, hvorav 84 dager på etterforskningsstadiet. Det gikk ca. én måned fra fornærmede ble avhørt til avhøret ble gjennomlest. I mellomtiden var det foretatt avhør av mistenkte og ett vitne. For øvrig hadde det ikke funnet sted noen etterforskningsstadiet. Deretter lå saken mer eller mindre ubehandlet i ytterligere én måned før det ble avhørt to vitner og produsert to rapporter om gjennomgang av mobiltelefoner. Saken ble henlagt to uker senere. En slik fremdrift er ikke i samsvar med kvalitetsstandarden.

I samtlige saker hvor fristen ikke var overholdt utløp den på etterforskningsstadiet. PÅL hadde da ikke reell mulighet til å overholde fristen.

Som nevnt var måloppnåelse knyttet til overholdelse av saksbehandlingsfristen i U18-saker ikke omfattet av politiets rapportering for 2023 og 2024. I årsrapporten for 2022 rapporterte Innlandet politidistrikt følgende om U18-sakene:

«Vi har over flere år redegjort for at noen av de viktigste årsakene til at vi ikke når helt opp til målkravet. Hovedårsaken er tidsbruken kriminalomsorgen bruker på å skrive PUM og at gjerningspersoner under 18 år i økende grad er involvert i mer alvorlig kriminalitet som krever mer omfattende etterforskning. Vi ser at unge personer i økende grad er involvert i saker som gjelder seksuallovbrudd (nettovergrep og festvoldtekter) og volds- og trusselsaker i utsatte miljøer, spesielt i Mjøs-regionen. Vi ser også tendenser til

---

⁶⁰ Der hvor det forelå vedleggsaker baserte vi oss på hovedsakens saksbehandlingstid.

ungdomsvold mellom grupperinger og overfor enkeltpersoner som kan ha enkelte likhetstrekk med gjengrelaterte utfordringer i Oslo-området.

Når det gjelder PUM venter vi for lenge på KIF, men dette har blitt bedre. Det er nå åpnet for 'mini-PUM' i de enkleste sakene.

Riksadvokatens føringer for håndtering av brukersaker narkotika påvirker saksbehandlingstiden da mange saker mot unge personer tidligere var brukersaker. Dette var enkle saker å påtaleavgjøre og å ferdigstille med kort saksbehandlingstid. Antall slike saker er tilnærmet halvert. Til tross for dette holder vi en stabil høy prosentandel ikke så langt under målkravet.

Vi arbeider aktivt med U-18 sakene og har egne etterforskere og påtalejurister med særskilt ansvar for U-18 sakene. De samarbeider tett. Faste politiadвокater på U-18 sakene har gitt gode resultater. Det er også utviklet et godt samarbeid i det forebyggende sporet.

Det er et spørsmål om fristen for påtaleavgjørelse for U-18 sakene er riktig. Fristen har vært uendret i mange år og ikke vurdert i forhold til endring i saksbildet for unge gjerningspersoner.

I mange U-18 saker ser vi også ofte at gjerningspersonen har saker innenfor flere prioriterte områdene. Dette kan for eksempel være overgrepssaker hvor det er krav om TA og som ofte medfører lang saksbehandlingstid.

Flere steder i Innlandet har vi utfordringer der gjerningspersonen er plassert på institusjoner. Flere av disse personene har ofte store straffesakskomplekser i de distriktene de bodde i før plassering i institusjon i vårt distrikt. Sakskompleksene oversendes oss for overtagelse jfr. nasjonal straffesaksinstruks. Verge, barnevern og ofte forsvarer (som kjenner barnet fra før) holder ikke til i vårt distrikt. Dette fører ofte til merarbeid for å orientere, koordinere og ikke minst finne ut om barnets foreldre er egnet som verge/oppnevning av nye verger via statsforvalteren.»

Riksadvokatembetet og Politidirektoratet hadde følgende kommentarer til rapporteringen:

«[...] POD/RA merker seg at IPD har egne etterforskere og påtalejurister med særskilt ansvar for sakene, noe som er positivt. POD/RA har forståelse for utfordringer med at ungdom i økende grad er involvert i mer alvorlig kriminalitet, herunder seksuallovbrudd som nettovergrep og festvoldtekter, som krever mer omfattende etterforskning [sic], bl.a. tilrettelagte avhør. Politidirektoratet oppfatter at politidistriktet jobber godt med sakene og ber om at det fortsatt jobbes mot måloppnåelse på området med lovpålagt frist.»

De omstendigheter som er trukket frem i politidistriktets rapportering slår ikke til for så vidt angår det – riktignok begrensede – saksutvalg som var gjenstand for herværende inspeksjon: Ikke i noen av sakene med fristbrudd var det innhentet personundersøkelse eller gjennomført tilrettelagt avhør. Det var heller ikke oversendt store sakskomplekser fra andre politidistrikter. De aktuelle saker gjaldt lovbrudd som foranlediget kun en nokså begrenset etterforskning (kroppskrenkelse, trusler, hensynsløs adferd, befatning med overgrepsmateriale, tyveri, bedrageri, skadeverk og vold mot offentlig tjenesteperson).

I elleve av sakene hvor fristen ikke var overholdt var det derimot liggetid. I ti av sakene varierte denne fra i underkant av én måned til to og en halv måned, mens liggetiden i den siste saken var på syv måneder. I saken med lengst liggetid fant fem og en halv måned av liggetiden sted etter at saken var ferdig etterforsket. Dette var en sak som opprinnelig var kodet som vold mot offentlig tjenesteperson, men som ble kodet om til ordensforstyrrelse ved avgjørelse av påtalespørsmålet.

I PAL STRASAK er det enkelt å holde oversikt over U18-porteføljen. Den aktuelle JUS-en («JUS610») – som oppdateres daglig – inneholder en oversikt over sakene med angivelse av saksnumre og saksbehandlingstid. Sistnevnte er illustrert med farver (grønn, gul og rød) som indikerer om fristen er i ferd med å løpe ut eller er brutt.

Da vi høsten 2024 gjennomførte inspeksjon av politidistriktets prioriteringer i straffesaksbehandlingen fikk vi opplyst at lederne og påtalejuristene brukte PAL STRASAK aktivt og at det var gitt klare føringer om at også etterforskerne skulle gjøre dette. I tillegg ble det opplyst at det hver mandag ble sendt ut lister fra PAL STRASAK over blant annet U18-saker til blant andre påtalejuristene.⁶¹

Gjennom den aktive bruk av PAL STRASAK må porteføljekontrollen anses adekvat. Liggetiden og bruddene på saksbehandlefristen må derfor ha andre årsaker. Det er nærliggende å anta at en fremtredende årsak er kapasitetsutfordringer. Imidlertid viser inspeksjonen at det også er andre faktorer som spiller inn: Når en enkel sak om vold mot offentlig tjenesteperson/ordensforstyrrelse blir liggende ubehandlet ved et påtaleavsnitt i fem og en halv måned – godt synlig for PÅL og samtlige ledelsesnivåer – er det vanskelig å se at politidistriktet har gode nok rutiner for oppfølging av fremdriften i U18-saker.

Det bilde som har tegnet seg ved denne begrensede saksgjennomgang styrkes av statistikken over påtaleavgjorte saker fra 2020 og frem til nå, samt oversikten over politidistriktets samlede U18-portefølje per medio juni 2025: Det foreligger ikke et tilfredsstillende system for å sikre at lovens saksbehandlefrist blir overholdt.

6.6 Etterforskningsledelse

I fem av sakene var det opprettet etterforskningsplan i Indicia. Disse sakene gjaldt voldtekt, seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, grov kroppsskade, kroppskrenkelse og trusler.

Blant de øvrige sakene var det i åtte saker opprettet arbeidslogg i BL som hadde til formål å fungere som en slags etterforskningsplan. Seks av disse fremstod som adekvate. Som nevnt i pkt. 5.5 gir slike logger etter vår oppfatning tilstrekkelig notoritet for en «mini-etterforskningsplan».

Bjerknes⁶² har ved sin saksgjennomgang funnet følgende:

«Undersøkelsen viser lite involvering og oppfølging fra PEL/PÅL, FSI eller øvrig linjeledelse. Det skriftlige undersøkte materiale tyder på at etterforskerne i liten grad får hjelp til å formålsstyre etterforskningen generelt eller de enkelte etterforskningsskrittene spesielt. Det er noen begrensede tilfeller av involvering på saksstyring, men disse fremstår som svært mangelfulle. Avklaring av hva som skal etterforskes og hva man tidlig bestemmer seg for å avskjære, er mangelfullt og medfører at mye ubesvart blir hengende uten videre etterforskning. Det er grunn til å benytte enkle etterforskningsplaner i mye større grad også i såkalte mengdesaker. Dette vil kunne bedre både kvalitet og effektivitet.

---

⁶¹ S. 20.

⁶² Rapporten s. 5–6.

Det er opprettet etterforskningsplan i den ene saken hvor det er krav om E-plan (voldtekt). Men planen er ikke egnet til formålsstyring eller kvalitetssikring. Planen er opprettet samme dag som forholdet ble kjent for politiet og er ikke videreutviklet etter dette. I de øvrige undersøkte sakene er det gitt noen instruksjoner om saksstyring. Disse er gitt innledningsvis via BL funksjoner. De følges i noe grad opp, men er til dels vanskelig å forstå/virker ufullstendige. Det gis ingen skriftlige signaler om at det underveis skal kommuniseres med PEL/PÅL. For eksempel om det etter de foreslåtte oppgavene skal tas en vurdering av om hva som skal/bør gjøres videre. Flere av sakene har en helt unødvendig lang saksbehandlingstid. Denne tiden består stort sett i at det ikke gjøres noe og defineres som liggetid uten at det ventes på noe.

Det er kun i saken hvor det er opprettet en e-plan i Indicia at det er satt opp hypoteser. Hypotesene er ikke kontrollert tilfredsstillende da den påtalemessige avgjørelsen tas. I de øvrige sakene er det uklart om etterforskningen har hatt noe forhold til hypoteser, for eksempel uskyldshypoteser.»

Funnene vedrørende etterforskningsplan er dekkende for vårt syn hva gjelder resten av saksutvalget og harmonerer dessuten med de tre inspeksjoner som vi gjennomførte høsten 2024. Fra rapporten vedrørende inspeksjon av politidistriktets prioriteringer i straffesaksbehandlingen⁶³ hitsettes:

«Politidistriktet har gjennom flere år hatt en del fokus på etterforskningsplaner. Vi ser at planene regelmessig er på plass. Det er imidlertid fortsatt et visst potensial med hensyn til å bruke dem aktivt og målrettet som det verktøy som de er ment å være. PÅL-ene involverer seg raskt i initialfasen, hvilket det er tydelige spor av i etterforskningsplanene. Deretter synes engasjementet å avta.»

6.7 Avhør av mistenkte

6.7.1 Innledning

Flere av våre funn hadde et positivt fortegn:

- Samtlige mistenktavhør hadde et adekvat innhold i den forstand at de strafferettslig relevante spørsmål var tilstrekkelig belyst.
- Ingen mistenktavhør ble foretatt som fjernavhør.
- Det ble foretatt lyd- eller videoopptak av samtlige mistenktavhør.

Det ble imidlertid også avdekket avvik:

- I enkelte tilfeller ble mistenkte ikke gjort kjent med hva saken gjaldt på korrekt måte.
- I fem saker ble mistenktes rett til offentlig oppnevnt forsvarer ikke ivaretatt.
- I flere saker ble verger ikke behandlet på korrekt måte.
- I flere saker ble barnevernstjenesten ikke involvert i nødvendig utstrekning.

---

⁶³ S. 32.

6.7.2 Innhold

Mistenkte var avhørt i 29 saker. Den ene saken hvor mistenkte ikke var avhørt ble avgjort ved påtaleunnlattelse. Dette er det ikke adgang til uten at mistenkte er blitt gitt mulighet til å avgi forklaring.

Etter vår vurdering hadde samtlige mistenktavhør et adekvat innhold i den forstand at de strafferettslig relevante spørsmål var tilstrekkelig belyst.

6.7.3 Informasjon om hva saken gjelder

Bjerknes⁶⁴ har undersøkt nærmere om de mistenkte er blitt gjort kjent med hva saken gjelder på korrekt måte. Han har blant annet gjort følgende funn:

- I flere av sakene beskrives mistanken med juridiske begreper som «kroppskrenkelse» eller «voldtekt» uten å forklare hva som faktisk er påstått å ha skjedd (for eksempel slått, dyttet eller dopet ned).
- Det gis ofte ikke nok informasjon om tid og sted for det straffbare forhold, til tross for at dette kan være viktig for å forstå hva man mistenkes for.
- Begreper som «overgrepsmateriale», «fremstilling som seksualiserer barn» etc. og henvisninger til straffebud forklares ikke.
- De mistenkte får sjelden vite hvorfor de er mistenkt – altså hvilket faktisk grunnlag mistanken bygger på.
- Det reflekteres lite over hvordan informasjon skal formidles for ikke å svekke etterforskningen, samtidig som den mistenkte får den informasjon som han har krav på.
- I noen saker er det uklart hva de mistenkte er blitt informert om før avhøret. Slik informasjon burde ha vært dokumentert i avhørsrapporten.

6.7.4 Forsvarer

I fem av sakene ble retten til offentlig oppnevnt forsvarer fullt ut ivaretatt. Situasjonen var da at forsvarer deltok i samtlige mistenktavhør.

I tre av sakene ble rettigheten ivaretatt på adekvat vis med hensyn til noen avhør, men ikke alle. Situasjonen i samtlige av disse tilfellene var at håndteringen var fullt ut tilfredsstillende for noen mistenkte, men ikke tilfredsstillende overhodet for andre mistenkte. Antagelig er forklaringen på forskjellsbehandlingen at ulike personer har foretatt vurderingene, eventuelt unnlatt å gjøre det.

---

⁶⁴ Rapporten s. 43–49.

I 16 av sakene hadde mistenkte ikke krav på offentlig oppnevnt forsvarer. I én av disse hadde avhører sørget for forbilledlig notoritet om den vurdering som var blitt gjort. Fra avhørsrapporten hitsettes:

«Innledningsvis ble [mistenkte] og foreldrene orientert om formaliteter og rettigheter, bl.a. følgene av at [mistenkte] har fylt 15 år og at det av politijurist var vurdert til å være en sak der det ikke er påkrevd med oppnevning av forsvarer, men at dette er noe de selv vurderer behovet for i forbindelse med avhøret og evt. senere.»

I fem saker ble retten til offentlig oppnevnt forsvarer ikke ivaretatt. Dette var altså saker hvor mistenkte hadde krav på oppnevnt forsvarer, hvor oppnevning ikke fant sted og hvor det heller ikke forelå gyldig avkall på rettigheten. De aktuelle sakene gjaldt grov kroppskrenkelse, trusler, hensynsløs adferd og besittelse av overgrepsmateriale. Ikke i noen av sakene ble det gitt informasjon om retten til offentlig oppnevnt forsvarer. I én sak ble det tvert imot gitt (uriktig) informasjon om det motsatte – det vil si at vilkårene for oppnevning ikke var oppfylt. I en annen sak var det oppnevnt forsvarer i forkant av avhøret, men denne deltok ikke i avhøret og hadde heller ingen kontakt med mistenkte i forkant.

Bjerknes⁶⁵ observerte følgende ved sin saksgjennomgang:

«I de to sakene som dreier seg om anklager for å ha lastet ned og spredd videre videofiler med det som anses som overgrepsmateriale av barn, har det i den ene saken blitt oppnevnt forsvarer, mens det i den andre nærmest identiske saken, er konkludert med at siktede ikke skal ha noen oppnevnt forsvarer. Disse sakene ser svært like ut. Begge er oppdaget og anmeldt til Kripos via internasjonale ordninger. Begge handler om en videofil, de mistenkte er henholdsvis 15 og 16 år gamle. Siktelsen gjelder strl. § 311 første ledd for begge. De har bosted i to forskjellige geografiske enheter ved politidistriktet. Begge sakene har gått via FSI og blir saksavgjort ved påtaleunntatelse. Det er vanskelig å forstå hvorfor disse to sakene er vurdert så ulikt med hensyn til forsvarerspørsmålet. I et rettssikkerhetsperspektiv er det grunn til å påpeke at en slik forskjellsbehandling er uheldig. Det er verdt å merke seg at argumentasjonen for eller imot forsvareroppnevning kommer frem i henholdsvis begjæring om oppnevning til retten i den ene saken, og som notat fra påtaleansvarlig til etterforsker i den andre saken. Begrunnelsene tar utgangspunkt i ulike argumenter.»

Vi tiltrer hans vurderinger fullt ut.

Vi har også avdekket mangler knyttet til ivaretagelsen av retten til å bli representert av forsvarer (det vil si uavhengig av om den betales av det offentlige eller av egen lomme). I tre saker ble de mistenkte ikke gjort kjent med rettigheten på tilfredsstillende måte.

Funnene står i en viss kontrast til hva som ble avdekket under Kvalitetsundersøkelsen 2024:⁶⁶

«I fem av sakene var mistenkte under 18 på tidspunktet for avhør. Informasjonen om retten til forsvarer ble ansett tilfredsstillende i alle fem sakene. Forsvarer var til stede i alle fem avhørene. Selv om tallene er små, anser vi det likevel som positive funn. Funnene viser at politidistriktet har fokus på ivaretagelse av rettigheter når mistenkte er umyndig, men ivaretagelse av rettighetene til umyndig mistenkt innebærer mer enn å sørge for at mistenkte har forsvarer.»

---

⁶⁵ Rapporten s. 55–56.

⁶⁶ S. 45.

6.7.5 Verge(r)

I elleve av sakene var reglene om verger ivaretatt på adekvat vis. I noen tilfeller var begge verger til stede i avhøret; i andre tilfeller kun den ene av to. Det var notoritet om at ikke tilstedeværende verge var varslet, men ikke om tidspunktet for varslingen og på hvilken måte den hadde foregått.

I fire saker var håndteringen dels adekvat, dels beheftet med feil. I noen avhør var ingen verger varslet overhodet. I andre tilfeller var én verge til stede eller varslet, men uten at det var notoritet om varsling av den andre vergen. I ett tilfelle var det opplyst at mistenkte var plassert i fosterhjem, men det forelå ikke informasjon om hvem som var hans verger.

I 13 saker ble håndteringen vurdert som mangelfull. Fra manglene trekker vi frem følgende eksempler:

- Det var ikke notoritet om at vergene var varslet overhodet.
- Den ene vergen var til stede eller varslet, men det var ikke notoritet om at den andre vergen var varslet.
- Det var ikke notoritet om hvorvidt vergen var blitt informert om sine rettigheter.
- Vergen ble ikke underrettet om avhøret før etter at det hadde blitt gjennomført.

En sak vedrørende kjøring uten gyldig førerkort representerer et særegent tilfelle. Fra avhørsrapporten hitsettes:

«Mistenktes mor var tilstede før avhørets oppstart. Jeg spurte henne om det var i orden at det ble gjennomført et avhør av sønnen hennes. Både hun og sønnen sa at de syns det var i orden at det ble gjennomført avhør av mistenkte inne i stua, mens hun satt ute på verandaen sammen med politibetjent [...]. Mistenktes mor fremstod svært beruset mens vi var på stedet.»

Ut over at vedkommende mor samtykket i at hennes sønn ble avhørt foreligger det ingen opplysninger om hvilken informasjon som ble gitt til henne, om hun forstod informasjonen eller om det etter omstendighetene var forsvarlig å gjennomføre avhøret.

I de to resterende sakene ble regelverket om verger ikke aktualisert. I den ene ble mistenkte ikke avhørt, og i den andre var de mistenkte over 18 år da de ble avhørt.

Funnene harmonerer med hva vi påpekte under inspeksjonen av U18-saker i 2021:⁶⁷

«[...] Der mor og far har felles foreldreansvar, må det sikres bedre notoritet om at begge er underrettet.

[...]

Det er manglende notoritet om innholdet i de opplysninger som blir gitt fra politiet til vergen, vergens beslutninger og for øvrig den kommunikasjonen som er med vergen før, under og etter avhøret av mistenkte.»

---

⁶⁷ S. 4.

Videre stemmer inntrykket med hva som ble avdekket under Kvalitetsundersøkelsen 2024:⁶⁸

«Det går ikke frem av saksdokumentene at verge var varslet om avhør i tre av fem saker. Verge var til stede i tre av avhørene. Vergen ble imidlertid i bare én av sakene opplyst om partsrettigheter i forbindelse med avhør. [...]

Selv om retten til forsvarer var ivaretatt, finner vi likevel grunn til å påpeke at det er grunn til forbedring hva gjelder ivaretagelse av verges partsrettigheter.»

I våre undersøkelser representerer det at en verge har vært til stede i et politiavhør noe positivt. Bjerknes' undersøkelser⁶⁹ viser imidlertid at det ikke nødvendigvis er tilfellet:

«[...] I dette avhøret er begge vergene til stedet. Ingen av dem er avhørt i forkant. Det fremkommer ikke noen dokumentasjon for hvorfor de er til stede eller hva som er foregått av avklaringer omkring dette i forkant. I løpet av de 6 ½ minutter som avhøret har fokus på voldshendelsen som vises på videoen, bryter mor og far inn i avhøret hver sin gang. De kommer da med tilleggsinformasjon utover det mistenkte selv har kommet med. Mor sier blant annet at det ikke var slåssing, bare munnhuggeri under hendelsen på skolen. Den hendelsen var en ukes tid før hendelsen med videovolden. Hun retter på eller forsøker å endre det vitnet først har forklart. Dette skrives fortløpende inn i rapporten som en del av mistenktes forklaring. [...]

Når avhører spør mistenkte omkring hans mening omkring straffeskyld, bryter mor igjen inn og påpeker både at sønnen faktisk slo og at det er litt rart å vurdere straffeskyld når de to guttene har ordnet opp og nå er venner. [...]»

Funnet er bekymringsverdig.

6.7.6 Involvering av barnevernstjenesten

I flere av sakene fremgikk det at barnevernstjenesten ble underrettet om etterforskningen. Kun i et fåtall av sakene forelå det imidlertid notoritet om at barnevernstjenesten ble underrettet om – og gitt anledning til å delta i – politiavhør. I noen saker var det ingen informasjon om involvering av barnevernstjenesten overhodet.

Funnene harmonerer med hva vi påpekte under inspeksjonen av U18-saker i 2021:⁷⁰

«Det er ikke god nok rutine for varsling av barnevernet før avhøret av mistenkte.»

Videre stemmer inntrykket med hva som ble avdekket under Kvalitetsundersøkelsen 2024:⁷¹

«[...] Det går ikke frem av dokumentene i noen av de fem sakene at barnevernet er gitt mulighet til å være tilstede under avhør.»

---

⁶⁸ S. 45–46.

⁶⁹ Rapporten s. 69–70.

⁷⁰ S. 4.

⁷¹ S. 45.

6.7.7 Fjernavhør

Ingen mistenktavhør ble foretatt som fjernavhør.

6.7.8 Opptak

I fire saker ble det foretatt videoopptak av mistenktavhørene, mens det ble foretatt lydopptak i 24 saker. I én sak ble det foretatt videoopptak av ett avhør og lydopptak av åtte avhør.

6.8 Avhør av fornærmede

6.8.1 Innledning

Det var flere positive sider ved fornærmetavhørene:

- Med ett unntak hadde avhørene et adekvat innhold i den forstand at de strafferettslig relevante spørsmål var tilstrekkelig belyst.
- I de sakene hvor fornærmede hadde krav på bistandsadvokat var dette oppnevnt.
- Ingen avhør ble foretatt som fjernavhør.
- Det ble foretatt lyd- eller videoopptak av samtlige avhør.

Også med hensyn til fornærmetavhørene ble det imidlertid avdekket at verger ikke ble behandlet på korrekt måte i flere saker.

6.8.2 Innhold

Fornærmede var avhørt i 14 saker. Med hensyn til de resterende 16 sakene i utvalget var det i åtte av dem ingen fornærmet.

Etter vår vurdering hadde fornærmetavhørene i 13 av sakene et adekvat innhold i den forstand at de strafferettslig relevante spørsmål var tilstrekkelig belyst. Den siste saken har Bjerknes⁷² studert nærmere:

«I sak A er fornærmede avhørt etter å ha blitt kontaktet av politiet. Det er politiet som har opprettet sak for kroppskrenkelse etter at de har tatt beslag i et videoopptak som tilsynelatende viser at fornærmede blir dyttet, sparket og slått av to gutter. Den ene av de to guttene som fremstår som gjerningspersoner, er identifisert og er satt som mistenkt i saken når avhøret av fornærmede starter. Normalt vil det å gjøre saken kjent for en fornærmet ikke være relevant fordi det er fornærmede som selv forteller det. Men i dette tilfelle er det altså politiet som må fortelle dette da det er de som har opprettet saken uten fornærmedes kjennskap.

---

⁷² Rapporten s. 44–45.

Når avhører introduserer saken eller hva det ønskes forklaring om, sier avhører:

'... denne saken dreier seg om at du har fått noen slag av en annen person '...' Du har status som fornærmet som betyr at noen har gjort noe mot deg.'

Når noen gjøres kjent med saken, vil det normalt være slik at det opplyses om tid, sted og den aktuelle handlingen. I dette tilfelle vet avhører ikke hvor stedet er, men har en tidsangivelse på videoen, i tillegg vet politiet navnet på den de mistenker for å være en av gjerningspersonene. Dette er ikke noe som avhører opplyser om. Hvem den identifiserte mistenkte er kan neppe ansees som fremtidig bevisstridighet. Det er derfor grunn til å si at mistenktes navn bør komme frem som en del av informasjon om saken og hva det ønskes forklaring om.

Avhører kommer også med en påstand om at avhørte har status som fornærmet fordi 'noen har gjort noe mot deg'. Det er en mistanke om dette. Hva som faktisk har skjedd, er noe av det fornærmede skal forklare seg om. Det avhører sier favoriserer hypotesen om at det må være slik at det er fornærmede som er offeret. Det tas altså ikke forbehold om hypotesene om at dette kan være en nødvergesituasjon eller et avtalt spill med samtykke.

Fornærmede blir videre gjort kjent med at grunnen til at politiet har opprettet sak med ham som fornærmet, er at de har et videoopptak som viser dette. Det blir ikke opplyst hvordan de har kommet frem til eller identifisert fornærmede. Det som er bra her er at avhørte blir gjort kjent med hva som er grunnlaget for hvorfor politiet har opprettet sak. Det som forblir uklart, er hva fornærmede forventes å forklare seg om. Det er for eksempel omstendighetene rundt den hendelsen på videoen, foranledningen, det som skjer rett før opptaket starter, hvem som er involvert/står og ser på, og hva som skjer i etterkant.»

Vi tiltrer Bjerknes' vurderinger.

6.8.3 Bistandsadvokat

I de sakene hvor fornærmede hadde krav på bistandsadvokat var dette oppnevnt.

6.8.4 Verge(r)

I to av sakene var reglene om verger ivaretatt på adekvat vis.

I syv saker ble håndteringen vurdert som mangelfull. Fra manglene trekker vi frem følgende eksempler:

- Ingen verge var til stede.
- Verge for fornærmet over 15 år var til stede. Det forelå ikke notoritet om hvorvidt fornærmede selv utøvet rettighetene.
- Verge for fornærmet over 15 år var ikke til stede. Det forelå ikke notoritet om hvorvidt fornærmede selv utøvet rettighetene.
- Det forelå ikke notoritet om varsling av den/de vergen(e) som ikke var til stede.

Også med hensyn til fornærmedes verge har Bjerknes⁷³ avdekket mangler ved gjennomføringen av avhør:

«Vergen skal ikke gis anledning til å blande seg inn i selve forklaringen til avhørte, hverken for å motivere for å fortelle eller for å komme med innspill på fakta. Det må altså vurderes om det er hensiktsmessig å ha verge til stede under selve forklaringen til fornærmede i lys av fordeler og ulemper med hensyn til fornærmede. Det bør også vurderes om det er hensiktsmessig opp mot informasjonssikring ellers, altså om verge er et vitne egnet til å opplyse saken. Måten vergen opptrer på i avhør av fornærmede i sak A er uheldig både fordi han påvirker sønnens forklaring og selv kommer med egne saksopplysninger når sønnen forklarer seg.

Etter innledningen, men før fornærmedes forklaring blir videoen fra hendelsen vist for både fornærmede og verge [...]. Verge bryter da inn og blir veldig overstyrende verbalt. Han snakker i lange perioder på arabisk og tolken har store problemer med å foreta tolking av det faren sier. Tolken viderebringer det faren sier i form av korte sammendrag. Avhører bryter ikke inn og styrer ikke det som foregår i disse periodene hvor far stort sett snakker til sønnen sin. Ut fra det tolken formidler er det tre temaer som opptar vergen. Det ene er at det han ser på videoen er betydelig mer voldsbruk enn det sønnen har fortalt ham tidligere. Dette er et klart varsel om at verge kanskje er et vitne i saken. Det at det var to stykker som slo, er også nytt for vergen. Fornærmede har tydeligvis snakket om hendelsen med faren etter at det skjedde. Det kommer også frem at faren har snakket med skolen omkring denne hendelsen og også om andre voldsepisoder. Dette er det far som sier i avhøret, noe som også kommer frem i etterretningsnotatet fra patruljen som var på stedet ved en hendelse som foregikk mellom de samme partene ca. en uke tidligere. Faren har altså informasjon omkring selve hendelsen og omkring mulig bakgrunn for hendelsen.»

Vi tiltrer Bjerknes' vurderinger.

6.8.5 Fjernavhør

Ingen fornærmetavhør ble foretatt som fjernavhør.

6.8.6 Opptak

I tre saker ble det foretatt videoopptak av fornærmetavhørene. I én sak ble det foretatt både videoopptak og lydopptak. I resten av sakene ble det foretatt lydopptak.

6.9 Avhør av vitner

6.9.1 Verge(r)

Spørsmål om verge ble aktualisert i tre saker. Håndteringen var adekvat i to av dem. Avviket i den tredje saken var knyttet til at en verge ikke var til stede i et avhør og at det heller ikke var

---

⁷³ Rapporten s. 69.

notoritet om varsling av denne.

6.9.2 Fjernavhør

I seks saker ble samtlige vitneavhør foretatt fysisk. I tre saker ble det både tatt fysiske avhør og fjernavhør.

6.9.3 Opptak

Det ble foretatt lydopptak av samtlige vitneavhør.

6.10 Nærmere om avhørsprosessen og avhørsrapportene

Bjerknes⁷⁴ har foretatt nærmere undersøkelser av avhørsprosessen:

«Undersøkelsen av de 13 avhørene gir grunnlag for å si at det i stor grad gjøres unntak fra avhørsprosessens anbefalinger. Dette gir utslag i at det for eksempel i begrenset grad gjøres reelle forsøk på kontaktetablering. Dette inkluderer bl.a. mangel på kommunikasjon rundt avklaringer av eventuelle støyfactorer, hvordan avhøret skal foregå, hvordan rapporten brukes videre i sakshåndteringen eller hvordan den avhørtes rettigheter og plikter formidles. Videre er det et tydelig funn at det i liten grad foretas avhør som baserer seg på upåvirket informasjonsinnhenting (fri forklaring). Store deler av avhørene gjennomføres ved å stille spørsmål som er egnet til å påvirke svarene. Det introduseres eller etterstrebes i liten grad å få den avhørte til å forklare seg selvstendig og i sammenheng. Avhører introduserer for eksempel ikke hva en 'fri forklaring' innebærer og går svært raskt over til å foreta en utspørring i form av spørsmål som ansees som lukkede, ledende osv. og som da befinner seg langt nede i pålitelighetshierarkiet når det gjelder informasjonsinnhenting.

[...]

Et positivt hovedfunn er at alle avhørene er tatt opp med minimum lydopptak. De to mest omfattende og alvorlige avhørene tas i tillegg opp med både lyd og bilde. Det er bra. Imidlertid er det svært mange avhørere som skriver avhørsrapport (sammendrag) samtidig som forklaring avgis. Det er kun ett avhør som benytter utsatt rapportskrivning og gjennomgang. På den måten blir ikke lydopptaket benyttet hverken i tråd med formålet eller opp mot dets muligheter [...]. Det å skrive på pc under selve kommunikasjonen/informasjonsinnsamlingen påvirker avhørsgjennomføringen svært negativt, både når det gjelder kommunikasjonen og mangel på kvalitet ved informasjonsinnhenting.

Det er også klare funn på at avhører ikke forklarer og forsikrer seg om at de formelle bestemmelsene som gjelder blir riktig formidlet og det er grunn til å stille spørsmål om den avhørte oppfatter informasjonen tilstrekkelig til å kunne ta selvstendige begrunnede valg.

Det leder videre til at det i mange av avhørene ikke stilles kritiske spørsmål til vitner eller fornærmede. I mistenktavhørene er det grunn til å kunne si at det er uklart hvilken strategi avhører har når avhører legger frem motstridende eller ny informasjon. I noen tilfeller blir informasjon lagt frem før avhørtes første selvstendige forklaring, andre ganger blir motstridende informasjon lagt frem uten at det foregår noen

---

⁷⁴ Rapporten s. 7–9.

videre sondering. I avhør av fornærmede er det mangel på kritiske spørsmål knyttet til egen og annen motstridende informasjon.» (Original utheving utelatt)

Bjerknes⁷⁵ har også studert avhørsrapportene:

«Det er en generell mangel at relevant informasjon omkring omstendighetene rundt avhøret ikke kommer frem i rapporten. Dette kan for eksempel være avklaringer omkring om verge skal være til stede, forsvarers spørsmål, behovet for tolk, saksinformasjon ved innkallingen til avhør osv.

Svært mange rapporter innleder med en 'klipp og lim' variant omkring temaet: Informasjon til leseren. Dette ser i mange tilfeller litt snodig ut og inneholder ofte feilinformasjon. Det er kun det som er relevant for den aktuelle rapporten som bør skrives, alt annet bør redigeres bort.

Det er gjort flere funn av at det ikke er samsvar mellom det som sies i avhøret (basert på lydopptakene) og det som er skrevet i rapporten. Dette gjelder for eksempel at det i rapporten fremstilles at den avhørte har kommet med informasjonen, mens det i lydopptaket av avhøret viser seg at det er avhører selv som har kommet med saksinformasjonen. Andre eksempler er at det som skrives i form som sitater, ikke er riktige gjengivelser av det som faktisk ble sagt. Det er ikke språklige nyanser, men innholdsmessige ulikheter det her er snakk om.

To av avhørsrapportene er skrevet av en annen enn avhører. Skrivningen foregår da samtidig som avhøringen, men da ikke i samme rom. En slik tilnærming ødelegger ikke for kommunikasjonen og har samtidig den fordel at rapporten kan forelegges den avhørte ganske raskt etter avhørsgjennomføringen. Metoden kan imidlertid medføre at det oppstår tvil om hvem som er ansvarlig for kvalitetssikring av rapportens innhold og formuleringer. Det bør aldri være tvil om at det er avhører som er ansvarlig for avhørsrapporten til eget avhør. Det bør komme tydelig frem i rapporten hvordan rapporten er blitt til, og avhører skal signere på at den er kvalitetsgjennomgått. I rapporten etter mistenktavhøret i voldtektssaken (sak C) er det en annen som skriver sammendragsrapporten underveis, men det er avhører som gjennomgår rapporten med siktede og denne forsvarer. Imidlertid er det kun tjenestepersonen som skrev utkastet som skriver under (digitalt). I rapportens fritekst kommer det frem hvem avhører er og at denne også gjennomgikk rapporten med siktede og forsvarer. Det er kun siktede og forsvarer som signerer dokumentet med underskrifter.

I mange avhørsrapporter benyttes overskrifter i tråd med avhørsprosessens faser. Det er også en klar tendens i at avhørers spørsmål settes opp som overskrifter. Slike overskrifter påvirker leseren og måten det gjøres på blir ofte misvisende i forhold til det som faktisk skjer i avhøret og også fremstillingen av innholdet. En av de uønskede effektene av slike overskrifter er at det for leseren kan se ut som om den avhørte av en eller annen grunn ikke evner eller vil forklare seg fritt. Det er svært lite i det undersøkte materiale som tyder på at avhørte ikke har evner eller ønske om å forklare seg uttømmende. Problemet er at avhører ikke legger forholdene til rette for dette. Avhører er altfor bundet av egen plan, egne spørsmål og en misforstått oppfatning av hva det vil si å innhente en upåvirket og selvstendig forklaring.

I mange av avhørsrapportene blir avhørers spørsmål tilsynelatende gjengitt ved bruk av fet skrift, mens avhørtes forklaring kommer som et kort sammendrag. Hvis avhørers spørsmål ansees som viktig, bør svaret også fremstå som like viktig. Derfor bør ikke noe fremheves og spørsmål og svar bør formidles objektivt.

Det er ett PPS-avhør i det undersøkte materiale. Det undersøkte diktat til lydopptaksrapporten tilsier at det er grunn til å presisere prinsippene for et slikt avhør og at det stilles ekstra krav til oppmerksomhet og varsomhet knyttet til metoden. Metodisk har diktat til lydopptak en del begrensinger sammenliknet med avhør tatt på lyd med påfølgende rapportskrivning og den avhørtes gjennomgang av denne rapporten. Det er vesentlig forskjell på det å høre på og det å lese gjennom noe. Dessuten er avhørssituasjonen ute på stedet

---

⁷⁵ Rapporten s. 9–10.

ofte ikke gunstig for hverken kommunikasjon eller konsentrasjon rundt detaljer. PPS-avhøret gjennomføres på natta, av en person som er ruset, uten varsling av verger. Måten diktatet er gjennomført på tilsier at det ville vært tvilsomt om det kunne blitt brukt som et bevismiddel.» (Original utheving utelatt)

Det vises til Bjerknes' rapport for utdypende informasjon om funnene.

Funnene gir et viktig bidrag til det samlede inntrykk av behandlingen av U18-sakene. Ett av dem omtales nærmere av oss i pkt. 6.18.5, nemlig den omstendighet at det tidvis er store avvik mellom hva som fremgår av henholdsvis lydopptak av avhøret og avhørsrapporten.

6.11 Tvangsmiddelbruk

Etter vår vurdering var tvangsmiddelbruken i de utvalgte sakene i det vesentlige adekvat.

De få avvik som ble funnet var av mindre betydning.

I én sak oppfylte pågripelsesbeslutningen ikke dagens krav til begrunnelse, men den ble utferdiget før riksadvokatens direktiv ble gitt. I en annen sak ble det derimot gitt en tilfredsstillende begrunnelse.

I én sak burde politiet etter vår oppfatning ha sikret og gjennomgått mistenktes mobiltelefon og tjenestekonti.

6.12 Databevis

Bjerknes⁷⁶ har undersøkt håndteringen av databevis:

«Det er i beskjednen grad foretatt digital sporsikring i de undersøkte sakene. Det er identifisert betydelig flere relevante digitale sporsteder, enn de som er forsøkt sikret. Om dette er bevisst ut fra etterforskningsplan ol. vites ikke, men det er grunn til å si at flere sporsteder burde vært undersøkt. I sak D og E – formidling av overgrepsmateriale via Snapchat, er det ikke gjennomført noen dokumentert gjennomgang av de siktedes telefoner eller andre digitale enheter de disponerer som kan inneholde annet overgrepsmateriale enn det sakene bygger på. I sak C, er det kun mobiltelefonene til siktede og fornærmede som blir beslaglagt og gjennomgått. Gjennomgangen er mangelfullt dokumentert. Det mangler informasjon om hva som er undersøkt, hva som ikke er undersøkt av innhold. Digital kontakt opp mot øvrige sentrale vitner er ikke undersøkt opp mot fornærmede eller siktede. Andre digitale sporsteder slik som betalingsinformasjon som kunne bidratt til å tidfeste eller utelukke, er ikke innhentet.

I den grad digitale sporkilder er beslaglagt og undersøkt er det flere eksempler på at måten dette er gjort på har kvalitetsmessige svakheter. Sporsikring i de undersøkte sakene virker lite målstyrt, bærer preg av tilfeldigheter og relevante undersøkelsesspørsmål blir ikke tatt opp/dokumentert. Rapportene som skrives på bakgrunn av undersøkelsene kommer sent og har vesentlige mangler i forhold til metodebeskrivelse. Hvilken kompetanse den som har foretatt undersøkelsen har innen det digitale fagområde, er ikke opplyst, noe som gjør det vanskelig å vurdere verdien av informasjonen som beskrives i rapporten.

---

⁷⁶ Rapporten s. 6.

Eventuelle avgrensinger som er gjort ved undersøkelsene er vanskelig å forholde seg til, da dette i liten grad beskrives i rapporten.

To rapporter knyttet til sporing av IP adresser i sak D og E er imidlertid svært gode. De svarer faglig og objektivt på det informasjonsbehovet andre trenger for å kunne utføre videre etterforskning og bidrar på en god måte som grunnlag for de påtalemessige avgjørelsene.»

Funnene harmonerer med hva som ble avdekket under Kvalitetsundersøkelsen 2024:⁷⁷

«Totalvurderingen av kvaliteten på gjennomgangsrapportene som omhandler fornærmedes databærere er at de er god i én sak (6 %). Den er tilfredsstillende i seks saker (35 %), men ikke tilfredsstillende i 10 (59 %) av sakene [...]

[...]

For mistenkte er funnene noe bedre. I fire saker (18 %) er kvaliteten på gjennomgangsrapportene vurdert som god [...]. I ni saker (41 %) er det vurdert som tilfredsstillende, mens det i ni saker (41 %) er vurdert som ikke tilfredsstillende.

[...]

Kvaliteten på gjennomgangsrapportene som omhandler vitners databærere var tilfredsstillende i to saker (25%). Det var ikke tilfredsstillende i seks (75 %) av sakene [...].»

6.13 Kriminalteknikk

Bjerknes⁷⁸ har undersøkt det kriminaltekniske arbeidet:

«Det er ikke dokumentert noen kriminaltekniske undersøkelser i det undersøkte materiale. Det er imidlertid foretatt handlinger i sak B og C som burde vært håndtert etter kriminaltekniske metoder og med kriminalteknisk dokumentasjon, herunder beslag/sikring, analyse, foto og rapport. I voldtektssak (sak C) er det bl.a. beslaglagt en truse som fornærmede mener var den hun hadde på seg da hendelsen fant sted. Sikringen foretas ca. en måned etter hendelsen, og samme dag som fornærmede avgir forklaring i saken. Det er uklart både hvordan denne sikringen finner sted og hva som er hensikten og hva som skjer videre med det sikrede materiale. Det tilnærmet ingen dokumentasjon omkring beslaget.

I samme sak burde det vært gjennomført kriminaltekniske undersøkelser på åstedet selv om hendelsen meldes til politiet først en måned etter hendelsen. Det burde vært gjort undersøkelser/dokumentert med foto/tegning og lignende hvordan leilighets/åstedsforholdene var. Det burde vært søkt etter en colaflaske som er svært sentral i hendelsesforløpet og det burde vært klarlagt hvordan låsen i soveromsdøren fungerer/kan brukes. Dette er sentrale temaer i avhørene, som burde vært dokumentert med fakta. Det ville ha vært til hjelp for avhører som ikke kjenner åstedsforholdene og det ville vært relevant for å kontrollere de ulike aktørenes sine forklaringer.

I forbindelse med en kroppskrenkelse (sak B) har fornærmede og verge med seg det de sier er ødelagte klær etter voldshendelsen. Klærne blir ikke beslaglagt, dokumentert eller undersøkt – kun omtalt i avhøret.

I en annen kroppskrenkelsessak (sak A) er politipatruljen på åstedet og beskriver at de ser ting i leiligheten som er skadet, men dette blir ikke dokumentert ytterligere enn en enkel beskrivelse i PO. I samme sak

---

⁷⁷ S. 39–40.

⁷⁸ Rapporten s. 6–7.

påtreffer patruljen den mistenkte senere på natten. De beskriver at mistenkte har et blått øye, men dokumenterer ikke dette. Mistenkte overlates deretter til faren.»

Også disse funn harmonerer med hva som ble avdekket under Kvalitetsundersøkelsen 2024:⁷⁹

«Den samlede vurderingen av kriminaltekniske undersøkelser er vurdert som god i tre av sakene, tilfredsstillende i en sak og ikke tilfredsstillende i tre av sakene [...].

[...]

I sakene som er vurdert som ikke tilfredsstillende, ser vi at det for eksempel mangler åstedsrapporter og/eller illustrasjonsmapper. Vi har vurdert det slik at åstedsundersøkelsene nok var foretatt, men all den tid dokumentasjonen manglet, manglet også notoritet om undersøkelsen som sådan og resultatet. Etterforskingsskrittet kan derfor ikke vurderes som verken tilfredsstillende eller godt i slike tilfeller.»

6.14 Personundersøkelse

Det ble kun initiert personundersøkelse i én sak. Denne gjaldt grov kroppsskade mv. I tillegg ble det i én sak – som gjaldt hensynsløs adferd mv. – innhentet en personundersøkelse fra en annen sak.

Etter vår oppfatning burde det ha blitt innhentet personundersøkelse i de to sakene som gjaldt voldtekt. Dette på grunn av sakenes alvor.

6.15 Reaksjonsfastsettelse

Etter vårt syn var reaksjonsfastsettelsen adekvat i samtlige saker hvor det ble fattet positivt påtalevedtak.

6.16 Påtalevedtak

Vi er av den oppfatning av påtalevedtakene i det vesentlige var tilfredsstillende.

I én sak var gjerningsbeskrivelsen noe generisk.

En annen sak ble først forsøkt avgjort ved konfliktråd uten fornærmedes samtykke; deretter ble det utferdiget påtaleunntatelse. Subsumsjonen var neppe korrekt – i alle fall ikke sammenholdt med grunnlagsbeskrivelsen.

---

⁷⁹ S. 37.

6.17 Bekymringssamtaler

Vi undersøkte om det forelå opplysninger i BL og/eller Indicia om at bekymringssamtaler var blitt gjennomført. Kun i tre saker fant vi informasjon om dette.

I den ene saken – som gjaldt besittelse av overgrepsmateriale – var bekymringssamtale ilagt som særvilkår for en påtaleunntatelse. Vilkåret lød slik:

«Du pålegges å ha en bekymringssamtale med forebyggende avdeling i politiet.»

At samtalen var blitt gjennomført – og tid og sted for dette – fremgikk av rapport i sakens dokumenter med opplysning om at referat fra samtalen var registrert i Indicia.

Det er ikke rettslig adgang til å ilegge bekymringssamtale som særvilkår for en påtaleunntatelse. I motsetning til hva som gjelder for betinget dom foreligger ikke hjemmel til å sette andre særvilkår enn de som uttrykkelig er nevnt i straffeloven § 37 første ledd bokstav a til h og j. Vi henvendte oss derfor til PÅL for å undersøke om påtalevedtaket i den aktuelle sak var del av en pågående praksis i politidistriktet. Vedkommende opplyste at det til en viss grad hadde vært praksis for å innta et slikt vilkår i påtaleunntatelser. En hadde imidlertid blitt gjort oppmerksom på at det ikke var rettslig adgang til dette, og praksisen var derfor bragt til opphør.

I den andre saken – som gjaldt kroppskrenkelse – var det notoritet om bekymringssamtalen i en arbeidslogg.

I den tredje saken – som gjaldt bruk av narkotika – fremgikk det av avhør av mistenkte at han ikke ønsket å gjennomføre bekymringssamtale.

6.18 Samlet vurdering av saksbehandlingen

6.18.1 Innledning

Vi har gjennomgått 30 saker, og Bjerknes har foretatt et nærmere studium av seks av dem. Etter vår vurdering har vi med dette undersøkt et representativt og tilstrekkelig utvalg og har et godt grunnlag for å foreta en samlet vurdering av politidistriktets behandling av U18-saker.

Som nevnt innledningsvis i rapporten er herværende inspeksjon en forlengelse av de tre inspeksjoner som vi gjennomførte høsten 2024. Det er derfor naturlig å sammenligne funnene i U18-inspeksjonen med funnene fra de nevnte inspeksjoner. Dette med henblikk på å undersøke om det er grunnlag for å trekke slutninger om avvik på tvers av inspeksjonene.

6.18.2 Prioritering og overholdelse av lovens saksbehandlingsfrist

Et av funnene ved inspeksjonen av politidistriktets prioriteringer i straffesaksbehandlingen⁸⁰ var følgende:

«Politidistriktet har ikke et tilfredsstillende system for å sikre at de prioriterte saker gis forrang på distriktsnivå. Den pålagte ressursallokering finner ikke sted i tilstrekkelig grad hverken hos etterforskningsinstansene eller påtaleavsnittene. Følgelig kan ikke vi se at prioriteringsplikten overholdes i praksis.»

Fravær av et tilfredsstillende system for sikring av korrekt prioritering ble også konstatert ved Kvalitetsundersøkelsen 2024⁸¹ og den begrensede gjennomgang av saker vedrørende mishandling i nære relasjoner.⁸²

Ved herværende inspeksjon har vi ikke dekning for å trekke sikre slutninger om at U18-saker ikke prioriteres korrekt. Imidlertid har vi avdekket en beslektet omstendighet: Det foreligger ikke et tilfredsstillende system for å sikre at lovens saksbehandlingsfrist blir overholdt.

Dette standpunkt underbygges for det første av statistikken. En viktig observasjon i denne sammenheng er at måloppnåelsen knyttet til overholdelse av saksbehandlingsfristen ble svekket parallelt med at den ble forlatt som sentral styringsindikator og rapporteringspunkt i PSV. I inspeksjonen av politidistriktets prioriteringer i straffesaksbehandlingen⁸³ ble følgende avdekket:

«Det er i stor grad målkravene i PSV (for eksempel om antall saker eldre enn 12 måneder) som er styrende for oppgaveløsningen ved etterforskningsinstansene – ikke de gjeldende prioriteringer fastsatt av riksadvokaten. Målkravene leder derfor til uriktig prioritering.»

På denne bakgrunn er det i alle fall grunn til å anta at manglende mål- og resultatstyring har påvirket prioriteringen av U18-sakene fra og med 2023.

For det annet underbygges standpunktet av saksgjennomgangen: I elleve av sakene hvor saksbehandlingsfristen ikke var overholdt var det liggetid. At dette ikke skal forekomme i U18-saker er på det rene.

For det tredje underbygges standpunktet av status knyttet til den ikke påtaleavgjorte portefølje per medio juni 2025: I 91 saker – det vil si over halvparten av sakene – var saksbehandlingsfristen passert.

---

⁸⁰ S. 52.

⁸¹ S. 53–54.

⁸² S. 19.

⁸³ S. 52.

6.18.3 Ivaretagelse av retten til offentlig oppnevnt forsvarer

Herværende inspeksjon viser at mistenktes rett til offentlig oppnevnt forsvarer ikke blir fullt ut ivaretatt. Blant de 30 sakene som inngikk i saksutvalget gjaldt dette fem saker.

Funnene står i en viss kontrast til hva som ble avdekket under Kvalitetsundersøkelsen 2024 og den begrensede gjennomgang av saker vedrørende mishandling i nære relasjoner.

I de fem voldtektssakene i Kvalitetsundersøkelsen 2024 hvor gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet var forsvarer til stede i samtlige politiavhør. Og i inspeksjonen vedrørende mishandling i nære relasjoner⁸⁴ ble situasjonen beskrevet slik:

«Politiet synes å ha tatt tak i manglende oppnevning av forsvarer etter påpekning i nevnte rapport. Vårt inntrykk er at det er bevissthet rundt oppnevning og at dette gjøres i de aller fleste tilfeller. [...]

[...]

Selv om vi finner enkelte tilfeller hvor det ikke er oppnevnt forsvarer, viser gjennomgangen nå en markant bedring når det kommer til oppnevning av forsvarer. [...]

De fem sakene i U18-inspeksjonen hvor retten til offentlig oppnevnt forsvarer ikke ble ivaretatt gjaldt grov kroppskrenkelse, trusler, hensynsløs adferd og besittelse av overgrepsmateriale. Dette er sakstyper som regelmessig er mindre alvorlige enn saker vedrørende voldtekt og mishandling i nære relasjoner.

Divergensen mellom funnene ved de ulike inspeksjoner kan tyde på at politidistriktet nå har god kontroll på ivaretagelse av rettigheten i de mest alvorlige sakene, men ikke i de mindre alvorlige. Illustrerende i så måte er de to sakene vedrørende besittelse av overgrepsmateriale. Til tross for at sakene lå tilnærmet likt an ble spørsmålet om oppnevning vurdert helt forskjellig av de to påtalejuristene.

Etter vårt syn er riksadvokatens skriftserie 1/2023 *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak* et godt verktøy for å sikre korrekt håndtering av spørsmålet om oppnevning av forsvarer. Hvis disse direktiver blir fulgt bør det være nokså kurant å foreta en korrekt vurdering i praksis.

6.18.4 Behandling av verger og involvering av barnevernstjenesten

Ved Kvalitetsundersøkelsen 2024 ble det påpekt mangler knyttet til både behandling av verger og involvering av barnevernstjenesten. Begge deler representerer sentrale funn også ved inspeksjonen av U18-saker.

Det relevante regelverk er lett tilgjengelig, blant annet gjennom fremstillingen i riksadvokatens skriftserie 1/2023 *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som*

---

⁸⁴ S. 15.

mistenkt i straffesak. Det burde derfor ikke være vanskelig å sikre at reglene blir fulgt.

6.18.5 Protokollering av avhør

Bjerknes' arbeid har gitt oss verdifull innsikt i aspekter ved straffesaksbehandlingen som vi ikke har hatt tidligere. Han har gjort funn som er egnet til bekymring. I denne sammenheng vil vi trekke frem den omstendighet at det tidvis er store avvik mellom hva som fremgår av henholdsvis lydopptak av avhøret og avhørsrapporten. Dels dreier dette seg om at relevant informasjon vedrørende omstendighetene knyttet til avhøret ikke er nedtegnet. Dels handler det om at den avhørtes forklaring ikke er korrekt gjengitt.

At en avhørsrapport skal inneholde korrekt og fullstendig informasjon trenger ingen begrunnelse.

For å illustrere viktigheten av et høyt presisjonsnivå kan vi vise til straffeloven av 1902 § 120. Bestemmelsen rammet blant annet det å anføre «Usandhed» eller å legge «Skjul paa Sandheden» som offentlig tjenestemann «i nogen Tjenesten vedkommende Protokol». Det var «anført Usandhed» når det var skrevet noe som ikke var i samsvar med de faktiske forhold. Gitt at rapporten selv etterlot et inntrykk av å være fullstendig var det «lagt Skjul paa Sandheden» ved utelatelse av momenter som hadde betydning for helhetsbildet.⁸⁵ Selv om skyldkravet var forsett – og terskelen for straffansvar meget høy – er selve handlingsnormen veiledende for det krav til presisjon som gjelder i vår straffeprosess. Straffebudet er for øvrig videreført i den mer generelle bestemmelse i straffeloven av 2005 § 171.

Kvaliteten på bevisinnhenting har en side til objektivitetsplikten. Dette følger blant annet av riksadvokatens kvalitetsrundskriv:⁸⁶

«Alle nivåer i påtalemyndigheten som behandler en sak skal foreta en grundig og selvstendig gjennomgang av bevisene. Oversiktsrapporter, bevisnotater o.l. kan lette tilgangen til en sak, men den enkelte jurist må på selvstendig grunnlag foreta en samvittighetsfull vurdering av det foreliggende bevismateriale. Ved bevisvurderingen handler det ikke bare om å være kritisk til eksisterende eller manglende informasjon i det endelige beslutningsgrunnlaget, men også – og kanskje i enda større grad – å være spørrende og kritisk til prosessen hvor bevisene sikres. Mangler ved prosessen, eller manglende notoritet om den, påvirker verdien av bevisene. Bevissthet om dette er en forutsetning for å kunne oppfylle kravet om objektivitet og opplysning av saken som ligger i straffeprosessloven §§ 55 og 226.»

I riksadvokatens avhørsrundskriv⁸⁷ er forventningen til kvaliteten på politiavhør utdypet slik:

«Norsk strafferettspleie hviler på en grunnleggende forutsetning om at politiet og påtalemyndigheten lojalt følger straffeprosessuelle regler. For å opprettholde den allmenne tillit til etterforskningsarbeidet må det ikke etterlates tvil om at avhøret er gjennomført på korrekt måte. Hovedregelen er at forklaringer skal gis muntlig under hovedforhandling (bevisumiddelbarhet). På bestemte vilkår kan likevel en politiforklaring dokumenteres (leses opp) for den dømmende rett. Er beviset ervervet på en ulovlig eller kritikkverdig måte, eksempelvis ved at avhørte har fått mangelfull eller feil informasjon, risikerer en at beviset avskjæres eller tillegges mindre vekt. [...]»

⁸⁵ Jfr. Anders Bratholm og Magnus Matningsdal, *Straffeloven med kommentarer. Anden del. Forbrydelser* (1995) s. 128–129.

⁸⁶ Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 pkt. 4.7.3 tredje avsnitt.

⁸⁷ Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2016 *Politiavhør* pkt. IV.

Og i samme rundskriv⁸⁸ er kravet til kvaliteten på protokollasjon beskrevet på følgende måte:

«Et sammendrag skal utformes slik at det gir et representativt bilde av forklaringen og dekker det straffbare forhold, de objektive og subjektive straffbarhetsvilkårene og dokumenterer øvrige opplysninger av betydning for tiltale spørsmålet og reaksjonsfastsettelsen. Sammendraget skal inneholde alle relevante opplysninger, men heller ikke mer. Hva som inntas må nødvendigvis bero på en skjønnsmessig vurdering. [...]»

Det følger av ovenstående at den enkelte påtalejurist – det være seg i politiet eller i Den høyere påtalemyndighet – har et selvstendig ansvar for at de politiavhør som et påtalevedtak baserer seg på holder den nødvendige kvalitet. Samtidig er det klart at påtalemyndighetens ressursituasjon ikke tillater at en gjennomgår samtlige lyd- og videoopptak i alle saker. En er derfor nødt til å kunne stole på at avhørsrapportene inneholder korrekt og fullstendig informasjon.

Vi skal selvsagt ikke anta at noe er allmenngyldig på grunnlag av enkelttilfeller og trekke slutninger ut fra det. Følgelig har ikke vi dekning for å konstatere at det foreligger tilsvarende mangler i saker ut over de som Bjerknes har undersøkt. De avvik som han har påpekt er imidlertid meget alvorlige. Videre er det risiko for at tilsvarende feil begås også i andre saker og sakstyper. Det følger av vårt fagledelsesansvar at vi må gjøre politidistriktet oppmerksom på avvikene og sørge for den nødvendige oppfølging.

På denne bakgrunn forventer vi at politidistriktet gjennomgår Bjerknes' rapport i sin helhet med henblikk på å trekke ut læringspunkter og iverksette nødvendige tiltak.

---

⁸⁸ Op.cit. pkt. 5.3 annet avsnitt.

7 Oppsummering og tiltak

Det gjøres mye godt arbeid i U18-sakene. En god del av politidistriktets påtalejurister og etterforskere jobber samvittighetsfullt med den aktuelle sakstype og forsøker å få til den beste løsning for de ungdommer som er involvert i sakene. Like fullt har herværende inspeksjon avdekket et forbedringspotensial.

Våre hovedfunn kan oppsummeres slik:

- Det foreligger ikke et tilfredsstillende system for å sikre at lovens saksbehandlingsfrist blir overholdt. Av den grunn blir saksbehandlingstiden for lang. En del saker har dessuten liggetid.
- Mistenktes rett til offentlig oppnevnt forsvarer blir ikke fullt ut ivaretatt.
- Verger blir ikke behandlet på korrekt måte.
- Barnevernstjenesten blir ikke involvert i nødvendig utstrekning i forbindelse med politi-avhør.
- Personundersøkelse blir ikke initiert i tilstrekkelig grad i alvorlige saker.
- Bekymringssamtaler er blitt ilagt som særvilkår for påtaleunntatelse, hvilket det ikke er adgang til.

Bjerknes' hovedfunn kan oppsummeres slik:

- Styringen av sakene er mangelfull. Etterforskningsplan brukes sjeldent, og når det gjøres, så utføres det ikke på hensiktsmessig måte.
- Saksfremdriften og saksdokumentasjonen virker i flere tilfeller å være lite strategisk. Dette er uheldig for involverte parter og for bevisverdien ved påtaleavgjørelse.
- Sakene tar ubegrunnet lang tid og mister sin ønskede forebyggende effekt.
- Det er tidvis store avvik mellom hva som fremgår av henholdsvis lydopptak av avhøret og avhørsrapporten.
- Avhør protokolleres samtidig med avhøret – ikke på grunnlag av lydopptaket (i ettertid). Dette svekker rapportenes pålitelighet betydelig.
- Nasjonalt anbefalt avhørsprosess og avhørsstrategi følges ikke i nevneverdig grad.
- I tilfeller hvor mindreåriges verger er potensielle vitner er det uklart om det er foretatt noen vurdering om vergene burde være til stede ved avhør av de mindreårige.
- Når vergene er til stede er det svært få avhørere som avklarer vergens rolle og styrer/griper inn i avhøret når vergen tar over kommunikasjonen. Videre er det sjelden at det innhentes separat erklæring fra vergen vedrørende relevante erklæringer og begjæringer.
- Det er få undersøkelser innenfor kriminalteknikk og databevis. I de tilfeller hvor mobiltelefon er beslaglagt er gjennomgangen og dokumentasjonen mangelfull.

* * *

Politidistriktet bes om innen den 1. oktober 2025 å fremme innspill til tiltak for å avhjelpe de avvik som er påvist.

På bakgrunn av innspillene skal politidistriktet – i samarbeid med statsadvokatembetet – utarbeide en plan for å avhjelpe avvikene.

Hedmark og Oppland statsadvokatembeter, den 11. juli 2025

Iris Øsp Lydsdottir Storås
førstestatsadvokat

Johan Petter Bærland
statsadvokat

Thorbjørn Klundseter
statsadvokat

8 Vedlegg

- **Etterforskningsfaglig undersøkelse av et utvalg saker innen sakskategorien U18 ved Innlandet politidistrikt året 2024**

Av politioverbetjent med førstelektorkompetanse i etterforskning Ole Thomas Bjerknes, Politihøgskolen